

KONGELIG RESOLUSJON

Energidepartementet
Statsråd: Terje Aasland

Ref.nr.:
Saksnr.: 16/1040-
Dato: 4. april 2025

Statkraft Energi AS – reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune

I. Innledning

Skjomenvassdragene ligger i Narvikfjellene mellom frodige dalganger, fjelltopper og breer og er utgangspunkt for dagsturisme samt lengre turer innover mot og over til Sverige, med flere tilgjengelige DNT-hytter. Vassdraget strekker seg fra fjell til fjord og det meste av det naturlige nedbørfeltet ligger høyere enn skoggrensen. Hovedelven Skjoma har utløp i Ofotfjorden. Skjoma er levested for de rødlistede artene villaks og sjøørret. I tillegg er det registrert et viktig brakkvannsdelta i utløpet av Skjoma samt et naturreservat på nordsiden av Nordelva.

De syv inntaks- og reguleringsmagasinene Lossivatnet (Loasejávri), Båtvatnet/Gautelisvatnet (Guovdelisjávri)/Vannaksvatnet (Vanasjavri), Øvre Kjørrisvatnet (Čoarddajávri), Iptojávri, Tjårdavatnet (Čoadgejávri), Langvatnet (Guovddelisjávrrre) og Durmålsvatnet påvirker vannføringen på elvestrekningen i Nordelva og Sørrelva og som samløper i Skjoma. Vassdraget er utbygd med tre kraftverk: Skjomen, Båtsvatn og Norddalen. Kraftverkene har en samlet installert effekt på 337,5 MW og en samlet, gjennomsnittlig, årlig produksjon på mer enn 1,3 TWh. Kraftproduksjonen fordeler seg på om lag 70 prosent vinterkraft og 30 prosent sommerkraft.

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd kan tidligere tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Revisjonsadgangen gir innenfor bestemte rammer mulighet til å sette nye vilkår for å bøte på skader og ulemper som følge av vassdragsreguleringen. Det kan foretas en generell modernisering av de opprinnelige konsesjonsvilkårene og vilkår som i dag er uaktuelle, kan slettes.

Denne revisjonssaken omfatter reguleringskonsesjon gitt ved kgl.res. av 1. august 1969. Kravet om revisjon er fremmet av Narvik kommune. Ettersom opprinnelig konsesjon til regulering er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også endring av vilkår ved kongelig resolusjon.

Hovedkravet dreier seg om at Skjomenvassdraget har sterkt redusert vannføring uten pålegg om minstevannføring. Det er ønske om en minstevannføring på anadrom strekning for å ivareta økosystemet i og ved elven, i tråd med føringer som ligger i vannforskriften. Videre for å sikre

bedre vilkår for oppgang, gyting, oppvekstforhold for yngel av laks og sjøørret. I tillegg kreves det endring av manøvrering og fylling i magasinene. Det er også påpekt behov for tekniske forbedringer, både for å bøte på skader, men også for å bedre tilgjengeligheten for allmennheten.

Statkraft Energi AS (heretter Statkraft) har utarbeidet revisjonsdokument. Revisjonsdokumentet har vært på høring.

NVE oversendte innstilling til departementet i oktober 2023 der de anbefaler minstevannføring i Skjoma av hensyn til laks og ørret. Videre anbefaler NVE at det innføres moderne standardvilkår med vilkår om naturforvaltning som vil kunne innfri flere av kravene i revisjonen og bidra til miljøforbedring. NVE fraråder at det settes krav om magasinrestriksjoner for magasinene i reguleringen. De foreslåtte tiltakene vil gi bedre vilkår for laks, sjøørret og naturverdiene som finnes i vassdraget, og gir et samlet produksjonstap på rundt 40 GWh årlig.

Energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til Narvik kommune samt Nordland fylkeskommune.

Departementet tilrår at vilkårene revideres og slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Departementet mener at alle vesentlige forhold i de opprinnelige konsesjonene ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår i det videre.

Departementet vil ikke anbefale innføring av magasinrestriksjoner for magasinene i reguleringen. Magasinrestriksjoner vil ha konsekvenser for reguleringen i etterfølgende år og vil derfor medføre så tyngende restriksjoner på manøvreringen at fordelene ikke veier opp for ulempene.

Departementet anbefaler pålegg om minstevannføring i Skjoma.

NVEs innstilling i revisjonssaken er gjengitt under kapittel II, høringspartenes merknader til NVEs innstilling under kapittel III. Departementets samlede vurdering og konklusjon fremgår av kapittel IV og til slutt departementets merknader til nye vilkår i kapittel V. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen Om statsråd.

II. NVEs innstilling

NVEs argumentasjon og synspunkter er tatt inn under departementets vurderinger. Innstillingen kan ellers leses i sin helhet på [NVEs hjemmesider](#).

Sammendraget i NVEs innstilling til departementet av 9. mars 2023 er her sitert i sin helhet:

«Med bakgrunn i krav fra Narvik kommune åpnet NVE 07.01.2016 sak om revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringer og overføringer i Skjomenvassdragene, gitt ved kgl.res. av 01.08.1969. Konsesjonæren er Statkraft Energi AS. Hovedkravet gjelder slipp av minstevannføring for å forbedre forholdene på anadrom strekning i elva Skjoma. NVE anbefaler at det innføres nye og moderniserte vilkår for reguleringskonsesjonen av Skjomenvassdraget. Vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante, avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Av hensyn til gyte- og oppvekstområder for laks og sjøørret i Skjoma anbefaler vi at det slippes minstevannføring hele året. NVE anbefaler et fast slipp fra magasin Iptovatn på 1 m³/s i tiden

15.11-14.05. Vi anbefaler videre at det holdes en minimumsvannføring i Skjoma målt ved Gamnes på 4 m³/s i tiden 15.05 - 14.09 og 1 m³/s i tiden 15.09 - 14.11. Vi mener slipp gjennom hele året vil redusere risikoen for tørrelegging og bunnfrysing av gytegroper om vinteren og sikre produksjonsareal for ungfisk om sommeren, spesielt seinsommeren.

NVE har balansert hensynet til naturverdiene i vassdraget mot viktigheten av regulerbar kraft i kraftsystemet. Foreslåtte restriksjoner for vannføring vil medføre ca. 40 GWh produksjonstap, sammenlignet med i dag. Totalproduksjon i kraftverkene som inngår i reguleringene er om lag 1,3 TWh/år. Nåverdien av produksjonstapet er estimert til ca. 268 mill.kr. Fleksibiliteten og regulerbarheten i systemet vil etter NVEs syn i liten grad bli påvirket.

De nye vilkårene vil ellers dekke mange av de øvrige revisjonskravene og gi hjemmel til å pålegge naturfaglige undersøkelser, tiltak for friluftsliv og kulturminneundersøkelser.»

III. Høring av NVEs innstilling

Departementet har sendt NVEs innstilling på høring til fylke og kommune. Følgende uttalelser er mottatt:

Narvik kommune uttaler følgende i brev av 11. april 2023:

«NVE har gjennomført revisjon av konsesjonsvilkårene for vassdraget, og kommet med sin anbefaling til Olje- og energidepartementet. Den vesentligste endringen i vilkårene er at NVE forslår krav om slipp av minstevannføring på de nederste delene av Skjoma – hele året. Den foreslåtte minstevannføringen vil gi et produksjonstap ≤40 GWh, sammenlignet med i dag. NVE har lagt stor vekt på hensynet til miljøverdiene i vassdraget. NVE vekter at minstevassføring vil gi vesentlige miljøforbedringer i et viktig lakse- og sjørettvassdrag, og at Skjomen er prioritert i nylig godkjente regional plan for vannforvaltning. Hensikten er å bedre leve- og oppvekstvilkårene for laks og sjøørret. I forslag til manøvreringsreglement er dette sikret gjennom bestemmelse 2 andre ledd: *«I perioden 15.11-14.05 skal det slippes minimum 1 m³/s fra magasin Iptovatn, mens det skal holdes en minimumsvannføring i Skjoma ved Gamnes på 4 m³/s i perioden 15.05 -14.09 og 1 m³/s i perioden 15.09-14.11.»*

NVE har foreslått at gjeldende konsesjonsvilkår oppdateres i tråd med dagens standardvilkår. De nye vilkårene vil dekke flere av de øvrige revisjonskravene og gi hjemmel for å pålegge naturfaglige undersøkelser, tiltak for friluftsliv og kulturminneundersøkelser.

Videre foreslår NVE at Statkraft pålegges å utarbeide et forslag til tiltaksplan for biotopiltak i Skjoma, i hovedsak av hensyn til fisk og fiskevandring. NVE foreslår at forslag til tiltaksplan skal sendes dem innen 9 måneder etter at de nye vilkårene er innført. Tiltaksplanen skal forelegges Miljødirektoratet/Statsforvalteren, og endelig pålegg om tiltak fastsettes av NVE.

Narvik kommune framsatte i 2016 krav om å åpne revisjon av konsesjonsvilkårene for Skjomenvassdraget til NVE. Bakgrunnen for dette var en rapport utgitt av NVE og Miljødirektoratet hvor Skjomenvassdraget først blir vurdert åpnet for revisjon i perioden 2021-2027. Narvik kommune har i sitt krav bedt om at minstevannføringen skal økes for dette er å ivareta fiskebestander, biologisk mangfold, friluftsliv og turisme. Kommunen anså dette som svært viktig for å sikre den fremtidige utviklingen av Skjomenvassdraget.

Narvik kommune stiller seg positive til NVEs innstilling for revisjon av konsesjonsvilkår for Skjomenvassdraget, og herunder pålegg om utarbeidelse av tiltaksplan for biotoptiltak i elva.»

Miljødirektoratet uttaler følgende i brev av 16. juni 2023:

«Vi viser til bestilling fra KLD den 19.05.2023 der Miljødirektoratet bes om å vurdere NVEs innstilling til revisjon av konsesjonsvilkårene for Skjomenvassdragene. Hensynet til anadrom fisk ved slipp av minstevannføring vurderes som det viktigste temaet i saken. Vi har derfor i mindre grad vurdert andre forhold i innstillingen.

Bakgrunn

Konsesjon for Skjomenvassdragene ble gitt ved kgl.res. av 01.08.1969 "Statsregulering av Skjomenvassdragene m.v." Det ble gitt tilføyelse i manøvreringsreglementet for regulering og overføring av Duremålsvatn i 1971.

Utbyggingen er kompleks og består av syv reguleringsmagasin og tre kraftverk (Skjomen, Båtsvatn og Norddalen) som har en samlet installert effekt på 337,5 MW og en gjennomsnittlig årlig produksjon på 1,3 TWh (70 % vinterkraft, 30 % sommerkraft). Statkraft er konsesjonær. Vannføringen i Skjoma er redusert med 90 % i vinterhalvåret og 80-90 % i sommerhalvåret, med unntak av perioden før toppen av vårflommen når. Det er ikke krav om slipp av minstevannføring i vilkårene.

Skjoma har en naturlig anadrom strekning på ca. 13 km. Vassdraget var tidligere kjent som et godt lakse- og sjørretvassdrag med fangster på 1500-2000 kg laks og 1000 kg sjørret/år¹. Vanlig størrelse på laksen var rundt 5 kg, med enkeltfangster på over 15 kg.

Etter kraftutbyggingen har utviklingen i fiskebestandene vært svært negativ og i henhold til kvalitetsnormen for villaks er bestandstilstanden i dag svært dårlig (Gytebestandsoppnåelse og høstingspotensiale = dårlig, Genetisk integritet = svært dårlig). Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL) har også vurdert bestandstilstanden for sjørret som dårlig². På en skala fra 0-3, med 3 som største påvirkning, har VRL vurdert påvirkningen fra vannkraft både på laks og sjørret til grad 3 (svært stor)^{2,3}.

De første årene etter regulering ble det gjennomført kompensasjonsutsettinger av lakseyngel og smolt, men utsettingspålegget ble avsluttet i 1986. Dette var basert på en vurdering av at oppvandringsforholdene var dårlige og at det var tilstrekkelig naturlig reproduksjon til å rekruttere de begrensede strekningene som var egnet som oppvekstområder for laksefisk.

Som følge av bestandssituasjonen har Skjoma vært stengt for fiske etter laks siden 1997.

Statkraft etablerte på eget initiativ fisketrapper i Lille- og Storefallet i 2016, noe som økte tilgjengelig områder for anadrom laksefisk med ca. 3 km. Det har imidlertid så langt vært

¹ Berg, M., 1964. Nord-norske lakseelver. Johan Grundt Tanum Forlag. Oslo 1964

² Vitenskapelig råd for lakseforvaltning 2022. Klassifisering av tilstanden til sjørret i 1279 vassdrag. Temarapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr 9, 170 s.

³ Vitenskapelig råd for lakseforvaltning 2021. Status for norske laksebestander i 2021. Rapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr 16, 227 s.

begrenset med vandring i trappene. Det har derfor i flere omganger vært flyttet voksen fisk oppstrøms trappene for å øke produksjonen i disse områdene.

Det er anlagt ni terskler som til sammen utgjør 15 % av elvestrekningen på anadrom strekning.

Etter krav fra Narvik kommune vedtok NVE å åpne for revisjon av konsesjonsvilkårene den 07.01.2016. Det ble i alt fremmet 11 krav og hvor hovedkravet gikk på slipp av minstevannføring til anadrom strekning. Dette for å ivareta økosystemet i og ved elva og særlig med tanke på å sikre bedre vilkår for oppgang, gyting og oppvekstforhold for yngel av laks og sjørret. Det er også et viktig brakkvannsdelta ved utløpet i fjorden og som påvirkes av reguleringen.

Statkraft har avvist alle krav om slipp av minstevannføring og mener den store fallhøyden vil gi svært store produksjonstap, selv ved små vannslipp.

Forholdet til rapport 49/2013 og regional vannforvaltningsplan

I den nasjonale gjennomgangen av revisjonsobjekter (NVE Rapport 49/2013) ble Skjomen, som følge av antatt høyt krafttap ($> 100 \text{ GWh/år}$, $> 10 \%$ av total produksjon), satt i kategori 1.2. Det ble samtidig antydnet at betydelig miljøforbedring kunne oppnås med vesentlig mindre krafttap. I den departementsgodkjente regionale vannforvaltningsplanen for perioden 2016-2021 ble Skjoma oppført på vedlegg 3.

Etter tilrådning fra NVE og Miljødirektoratet (datert 01.06.2022) ble Skjoma oppført på vedlegg 2 i de nå godkjente vannforvaltningsplan for perioden 2022-2027. Dette innebærer miljømål som kan medføre krafttap. I tillegg står Skjoma oppført på vedlegg 3, dvs. at det er aktuelt også med andre tiltak. Dagens miljøtilstand er dårlig økologisk potensial (DØP) med godt økologisk potensial (GØP) som mål.

NVEs innstilling

NVE anbefaler at det slippes minstevannføring til Skjoma hele året. Gjennom vinteren, dvs. i tiden 15.11-14.05 anbefales det et fast slipp fra Iptovatn på $1 \text{ m}^3/\text{s}$. På sommeren (15.5-14.9) anbefales det at det holdes en minimumsvannføring målt ved Gamnes (øverst på naturlig anadrom strekning) på $4 \text{ m}^3/\text{s}$ og $1 \text{ m}^3/\text{s}$ gjennom høsten (15.09-14.11).

NVE mener at minstevannslippet gjennom hele året vil redusere risikoen for tørrlegging og bunnfrysing av gytegroper om vinteren, samt sikre arealer for produksjon av ungfisk på sommeren, spesielt på seinsommeren.

Antatt produksjonstap er satt til 40 GWh som utgjør 3% av totalproduksjonen på $1,3 \text{ TWh/år}$. Etter NVEs vurdering vil fleksibiliteten og regulerbarheten i systemet i liten grad bli påvirket.

NVE anbefaler i tillegg at det utarbeides en biotoptiltaksplan som tilpasses de foreslåtte minstevannføringsslippene.

Miljødirektoratets vurdering

Miljødirektoratet har ikke tidligere avgitt uttalelse i saken. Den var på høring i perioden da direktoratet ikke avga selvstendige høringsuttalelser i energisaker. Vi hadde imidlertid nær dialog med Statsforvalteren i forbindelse med deres uttalelse.

Statsforvalteren anbefalte at det ble utarbeidet en tilleggsutredning for slipp av minstevannføring med hovedfokus på hvilket nivå en minstevannføring bør ligge på i ulike deler av året (building-block tilnærming) og at resultatene ble lagt til grunn for fastsetting av et nytt manøvreringsreglement som ivaretar laksens og sjøørretens behov, samtidig som krafttapet blir akseptabelt. Det ble også anbefalt at det ble utarbeidet en oppdatert plan for utbedring og miljøtilpasning av tersklene og andre biotopiltak.

Det er gjennomført ferskvannsbiologiske undersøkelser i Skjomenvassdraget over lang tid og årlig siden 1997. De fleste av undersøkelsene er initiert etter pålegg fra Miljødirektoratet. Hensikten med undersøkelsene har vært å kartlegge bestandsstatus som grunnlag for å tilrå avbøtende tiltak, samt å evaluere effekten av iverksatte tiltak. Siden 2013 har påleggene hatt til hensikt å fremskaffe kunnskap om flaskehalsene for produksjonen av ungfisk og smolt. Som grunnlag for dette har det vært pålagt årlige ungfiskregisteringer, habitatkartlegginger, gytefisktellinger og registrering av tørrlegging av gytegroper og flytting av fisk oppstrøms fisketrappene. Resultatene fra undersøkelsene har gitt grunnlag bla. for rekrutterings- og overlevelsesanalyser i ulike stadier for laks og sjøørret og som i sin tur er benyttet som grunnlag for vurdering av flaskehalser i ungfiskrekrutteringen.

Siste påleggsperiode gikk ut i 2021. I påvente av utfallet av revisjonssaken har Statkraft, etter anmodning fra direktoratet, videreført undersøkelsene i 2022 og har også meddelt en videreføring i 2023. I tillegg til de pålagte undersøkelsene er det i forbindelse med revisjonsprosessen gjennomført faglige utredninger etter krav fra NVE, samt etter eget initiativ fra Statkrafts side. Kunnskapsgrunnlaget i saken vurderes dermed som svært godt.

NINA, som har vært Statkrafts oppdragstaker for direktoratets pålegg, kom med siste hovedrapport i 2022⁴. Fra denne rapporten gjengis følgende oppsummerende konklusjon:

Både gytefiskanalyser og ungfiskanalysene indikerer de samme mønstrene i tetthetsavhengighet i rekrutteringen av laks og aure. Analysene indikerer at bærekapasiteten for ungfisk er nådd, og med nåværende vannføringsregime (ingen minstevannføringskrav) kan vi ikke forvente at lakse- og sjøaurebestandene kan øke ytterligere utover dagens nivå. Høgere vintervannføring gir bedre overlevelse for egg og årsyngel, og er nødvendig for å sikre raskere bestandsvekst. Høgere sommervannføring i august og september er nødvendig for å øke bærekapasiteten for ungfisk og dermed gi høgere bestander av laks og sjøaure. Lav vannføring om vinter og sommer representerer de viktigste flaskehalsene for ungfiskrekruttering i Skjoma; høgere minstevannføring vil gi større og mer robuste bestander....

NINA vurderer mao at man har oppnådd den produksjonen av anadrom fisk som er mulig med dagens vannføring i Skjoma. En vesentlig økning i rekrutteringen ut over dagens nivå kan kun oppnås ved å øke produksjonsarealet i tiden det er mest begrensa. For å styrke bestanden må det innføres både økt vintervannføring som vil redusere dokumentert dødelighet av rogn og yngel ved innfrysing, samt økt vannføring på sommeren som vil gi mer tilgjengelige skjul- og oppvekstområder og ikke minst økt produksjon av næringsdyr (bunndyr). Sommervannføringen

⁴ Gjelland, K.Ø., Kanstad-Hanssen, Ø., Rinaldo, A., Ambjørndalen, V., Johansen, N.S., Seljestokken, V. & Diserud, O. 2022. Bestandsdynamikk og flaskehalser for rekruttering av laks og sjøaure i Skjoma. NINA Rapport 1854. Norsk institutt for naturforskning. Rapport 1854.

er lavest i august og september, en periode som samtidig er svært viktig for vekst pga. god temperatur og god produksjon av næringsdyr. Basert på dokumentert høyere vekst oppstrøms fisketrappene, hvor tettheten av fisk er lav, vurderer NINA at tilgang på næring er en større tetthetsregulering enn tilgangen på skjul. NINA vurderer derfor videre at kun gjennomføring av fysiske habitattiltak med gjeldende vannføring, slik som utlegging av gytegrus, justering av terskler eller substratharving, i liten grad vil kunne gi økt produksjon av fisk.

NVEs innstilling som stiller krav om differensiert minstevannføring både på sommer og vinter og at det tas hensyn til vannføringen i gytetiden på høsten viser at kunnskapsgrunnlaget framskaffet over mange år, er tillagt betydelig vekt i saken. Innstillingen følger også i stor grad anbefalingene fra Statsforvalteren og Miljødirektoratet støtter derfor NVEs vurderinger om behovet for slipp av minstevannføring og påpeker at argumentasjonen har sterk faglig forankring.

Hva gjelder selve nivået på minstevannføringene, så er det gjennom revisjonsprosessen gjennomført utredninger av vanddekt areal og økt smoltproduksjon på ulike vannføringer. Med tanke på vintervannføringen så er den viktigste hensikten med denne å unngå innfrysing av gytegroper og viktige skjulområder for fisk. NINA har vurdert at man vil oppnå størst effekt i økning av vanddekt areal opp til en vannføring på $1,5 \text{ m}^3/\text{s}^5$. I NVEs innstilling er anbefalingen at det skal slippes minimum $1 \text{ m}^3/\text{s}$ fra Iptovann, dvs. $0,5 \text{ m}^3/\text{s}$ under optimalt nivå. Tilsig fra restfeltet vil imidlertid komme i tillegg til slippet. Forventet vintervannføring ved Gamnes ved ulike minstevannslipp er beregnet for en tørr og en normal vinter og viser at slipp av $1 \text{ m}^3/\text{s}$ minst vil gi $1,10 \text{ m}^3/\text{s}$ (tørr vinter, 2017/18), mens i et normalår vil vannføringen ligge på $1,53 \text{ m}^3/\text{s}$ som det laveste (2018/19). NVE viser til at ved å starte det faste slippet av vintervannføring fra Iptovann like etter gyteperioden, så vil man sikre at elva fylles før islegging og at vannet dermed ikke vil gå til isdannelse før det når anadrom strekning. Et slipp av minstevannføring på $1 \text{ m}^3/\text{s}$ på vinteren vil dermed bidra svært positivt sammenliknet med dagens situasjon i vassdraget hvor døgnvannføringen kan komme ned i $0,075 \text{ m}^3/\text{s}$. I lys av dette, og at vinterproduksjonen også er viktigst i kraftsystemet (70% av produksjonen), velger direktoratet derfor å støtte NVEs nivå på minstevannføringen på vinteren, dvs. slipp av $1 \text{ m}^3/\text{s}$.

På sommeren er hensikten å øke tilgjengeligheten av næring, samt skjul- og oppvekstområder, spesielt i august – september. Ved tilleggsutredninger under revisjonsprosessen har man gjennom to ulike tilnærminger vist at ungfiskproduksjonen og dermed smoltproduksjonen kan antas å øke med 10-40 % om minstevannføringen på sommeren øker fra $1,5$ til $4 \text{ m}^3/\text{s}^6$. Selv om det ikke er gjort vurderinger av hvilken smoltproduksjonsøkning man kunne oppnådd ved enda høyere vannføringer, vil NVEs foreslåtte minimumsvannføring på $4 \text{ m}^3/\text{s}$ ved Gamnes uten tvil bidra positivt til en produksjonsøkning av fisk i vassdraget. NINA påpeker da også at økninga i smoltproduksjonen som følge av slike endringer relativt sett vil gi et mye større bidrag til høstbart overskudd enn den relative økninga i smoltproduksjon alene skulle tilsi da en større del av økt tilbakevandring av fisk vil inngå som høstbart overskudd, dvs. over gytebestandsmålet (jf. at bærekapasiteten ved dagens vannføring ligger nært opp til gytebestandsmålet). Til tross for at det

⁵ Gjelland, K.Ø. 2019. Vassføring og vassdekka areal i Skjoma. NINA prosjektnotat 156.

⁶ Diserud, O. & Gjelland, K.Ø. 2022. Estimering av smoltproduksjon ved forskjellige minstevannføringssearier i Skjoma. NINA prosjektnotat 382.

også gjerne skulle ha vært gjort beregninger av økt smoltproduksjon på nivåer over 4 m³/s velger vi, basert på dagens kunnskap, å støtte NVEs innstilling også om at det på sommeren skal holdes et nivå på minimum 4 m³/s ved Gamnes.

Hva gjelder høstvannføringen, dvs under gytingen, så er det viktig at denne ikke bli for høy sett i forhold til vinteren, slik at fisken gyter på områder som senere kan bli tørrlagt. Samtidig viser målinger, ifølge NVE, at vannføringen på slutten av gyteperioden kan gå under 1 m³/s. Det er viktig at det er nok vann til at fisken får benyttet viktige gyteområder, slik at potensialet blir utnyttet mest mulig. En sikring av vannføring som minst er på nivå med vintervannslippet allerede 15.9., synes dermed fornuftig og støttes derfor.

Iptovatn er av NVE valgt som slippsted for vintervannføringen, mens det er opp til Statkraft å vurdere hvordan minstevannslippet på sommer og høst skal sikres. I Iptovatn er det de senere år registrert lake (*Lota lota*). Dette er en art som ikke finnes naturlig i Skjomenvassdraget eller i Nordland for øvrig, men som nå er antatt innført gjennom kraftverksoverføringene fra Siidasjåvri i Sverige og som er del av Skjomenutbyggingen. Gjennom pålegg fra Statsforvalteren i Nordland gjennomførte NINA undersøkelser i 2018 for å kartlegge utbredelsen i kraftsystemet. Arten ble dokumentert i Tjårdavatnet, Iptovatn og Iptojohka/Vatn 613 moh.

Spredning av nye arter er ikke ønskelig og slipp av minstevannføring fra Iptovatn kan bidra til at lake spres nedover vassdraget til anadrom strekning. NINA skriver imidlertid at lake allerede gjennom tidligere overløp på dammen kan ha spredt seg nedstrøms magasinet. Dette vil også kunne skje i framtida, uavhengig av om det slippes minstevannføring eller ikke. NINA skriver videre at det er kjent lake i en rekke anadrome vassdrag i Troms og Finnmark (f.eks. Målselva, Signaldalselva, Skibotnelva, Reisaelva, Kvænangselva, Altaelva og Tanaelva) uten at det er påvist skade på bestandene av anadrom laksefisk. NINA kjenner heller ikke til skadelige patogener som lake kan overføre til laks- og ørretbestander. NINA vurderer derfor at de positive sidene ved å slippe minstevannføring som viktigere enn å redusere risikoen for at lake skal kunne spre seg nedstrøms.

Statsforvalteren skriver også i sin høringsuttalelse at det vurderes som sannsynlig at lake allerede har spredd seg nedover fra Iptojavri (Iptovatn) til Sørrelva og Skjoma. De vurderer at lake kan tenkes å trives i mer stilleflytende deler av elva, som for eksempel i terskelbassengene, og at det kan bli konkurranse mellom artene der, men at det er mer tvilsomt om lake vil kunne påvirke laks og sjørørret i mer strømsterke områder, som er disse artenes viktigste leveområder.

I lys av at det er sannsynlig at lake allerede har spredt seg nedover vassdraget, og/eller vil kunne gjøre dette i framtida også uten slipp av minstevannføring, mener direktoratet at spredning av arten ikke bør tillegges vekt i saken. I likhet med NINA og Statsforvalteren kjenner heller ikke Miljødirektoratet til at lake kan ha negative effekter på anadrom laksefisk i elv. Det er også verdt å merke seg at spredning av lake til systemet allerede er en effekt av kraftutbyggingen, og at en eventuell negativ effekt av konkurranse/predasjon fra lake i terskelbassengene vil kunne reduseres gjennom økt strømhastighet og gjennomstrømning ved slipp av minstevannføring, samt ved biotopjusteringer.

Konklusjon

Miljødirektoratet vurderer at NVEs innstilling vektlegger tilgjengelig kunnskap på en god måte. Selv om det ikke kan utelukkes at høyere nivå på minstevannføringene vil kunne bidra til ytterligere positiv effekt på produksjonen av anadrom fisk, vurderer vi at NVEs anbefalinger, basert på dagens kunnskap, vil kunne gi grunnlag for økt produksjon av ungfisk på et slikt nivå at de stedege bestandene vil ivaretas på lang sikt, at miljømålene i vannforvaltningsplanene vil kunne nås og at et høstbart overskudd trolig vil kunne oppnås. Effektene av både minstevannføring og gjennomføring av habitatiltak legges her til grunn. Vi påpeker i denne forbindelse at vassdraget har vært stengt for fiske etter laks siden 1997 som følge av den dårlige bestandssituasjonen, som i svært stor grad er forårsaket av påvirkningen fra vannkraft.

I lys av situasjonen for den atlantiske villaksen som nå står på rødlista og det faktum at vassdraget tidligere var et viktig vassdrag for regionen, mener vi videre at fordelene for natur- og friluftslivsverdier langt på vei vil overstige kostnadene med et krafttap på 3 %. Vi vil her også fremheve NVEs vurdering av at fleksibiliteten og regulerbarheten i kraftsystemet i liten grad vil bli påvirket av de minstevannføringene som anbefales. Miljødirektoratet støtter derfor NVEs innstilling til de nye konsesjonsvilkårene for Skjomenvassdragene.»

Statkraft Energi AS uttaler følgende i brev av 6. september 2023 med vedlegg:

«Statkraft Energi AS viser til Norges vassdrags- og energidirektorats (NVE) innstilling av 9. mars 2023 om revisjon av konsesjonsvilkår for Skjomenvassdragene og Olje- og energidepartementets (OED) befarings i Skjomen 27. juni 2023. I dette brevet redegjør vi for momenter OED bør være oppmerksomme på i sin helhetsvurdering og behandlingen av vilkårsrevisjonen. Vedlagt følger også kommentarer til NVEs innstilling.

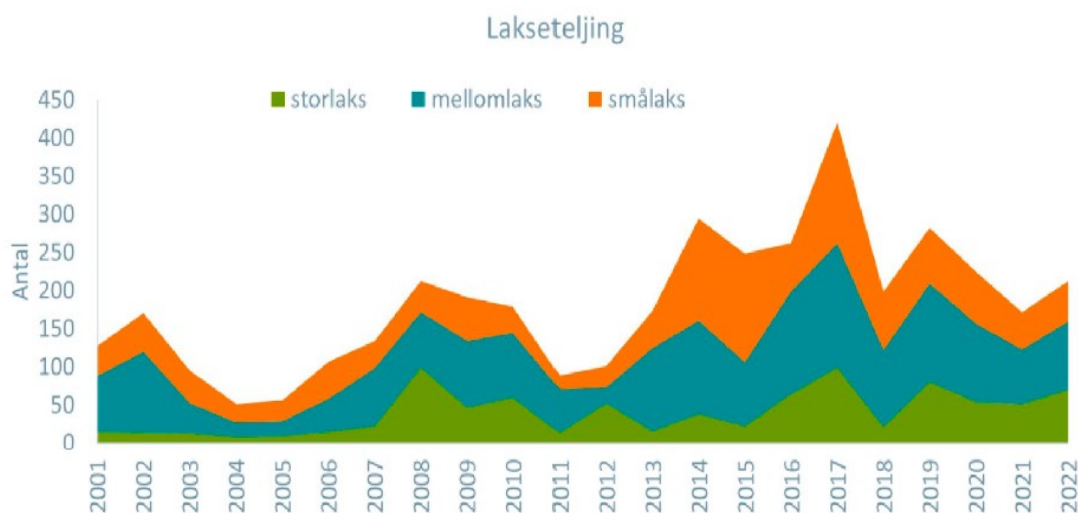
Statkraft støtter hovedmålet med vilkårsrevisjoner om å bedre miljøforholdene i regulerte vassdrag dersom nytten er større enn kostnaden. Vi har forståelse for ønsket om å innføre minstevannføring for å øke laksebestanden i Skjoma. NVE konkluderer i innstillingen med at det er behov for minstevannføring. Statkraft er ikke enig i NVEs vurdering og vi mener at innstillingen er utydelig på hvordan direktoratet har gjort avveiningen mellom miljøforbedringer og kostnader. Statkraft kan ikke se hvordan NVE har veiet opp ulempene med minstevannføring opp mot fordelene på en transparent måte. Fiskeundersøkelsene viser at tilstanden for laksen er i positiv utvikling og bestandsmålet nås. Miljøgevinsten med minstevannføring er usikker og det er ikke sikkert at NVEs forslag til vilkår vil gi et høstbart overskudd av laks og mulighet til å åpne for laksefiske i Skjoma. I tillegg er konsekvensene av produksjonstap, redusert evne til å levere systemtjenester og svekket forsyningssikkerhet lite vektlagt i innstillingen. Statnetts [Kortsiktige markedsanalyse fra 2023](#) forventer stor økning i kraftforbruket, lite ny kraftproduksjonen og kraftig svekket energibalanse de neste årene. NVEs [kortsiktige kraftbalanse 2023](#) er bekymret for effektunderskudd og stor usikkerhet rundt utviklingen av forbruket. For å realisere den planlagte samfunnsutviklingen, med reduksjon i klimagassutslippene gjennom elektrifisering og etablering av uregulerbar fornybar energi, er vi avhengig av regulerbar vannkraft med stor magasinkapasitet og god fleksibilitet, slik som Skjomenreguleringen. Skjomen er et viktig kraftverk i en region som går mot kraft- og effektunderskudd, noe som tilsier at produksjonstap bør unngås.

Statkraft mener det ikke bør innføres krav om minstevannføring fordi samfunnskostnaden knyttet til tap av betydelige mengder energi og leveranse av systemtjenester bør veie tyngre enn den ønskede gevinsten med å oppnå et høstbart overskudd på laks og åpning av fiske i Skjoma. I tillegg mener vi det er stor usikkerhet knyttet til hvor stor effekt NVEs forslag til minstevannføring vil ha på laksebestanden. Statkraft mener fysiske tiltak i elven, som endring av terskler og etablering av fisketrapper, både sikrer oppvekstsvilkårene for fisken og samtidig opprettholder energiproduksjonen.

1. Bestandsmålet for laks i Skjoma nås de fleste år

Mediene og NVE har frontet bunnfrysing som den største miljøutfordringen i Skjoma. Bilder av innfrost laks har ført til sterke reaksjoner og gir inntrykk av at all fisken i Skjoma dør, noe som ikke er riktig. Gytebestandsmålet nås de fleste år og laksebestanden har en positiv utvikling, se vedlagt årsrapport for 2022 fra NINA og figur 1 under. Bunnfrysing er et kjent fenomen i alle elver, og er ikke spesielt for Skjoma. Problemet oppstår først når fisken gyter på høyere vannføring enn vintervannføringen og gytegrøpene blir liggende tørrlagt og fryser. Innefryst voksen laks er imidlertid ikke et problem for bestanden.

Figur 1 Utvikling i laksebestanden i Skjoma (2001-2022). Kilde: NINAs årsrapport for 2022

NVE har vist til to flaskehalser som en begrensning for laksebestanden i Skjoma: vanndekket areal på sommeren og vannføring på vinteren. Statkraft mener det bør gjøres en prioritering av de to flaskehalsene og mener det må fremlegges bedre dokumentasjon hvis det skal innføres tiltak for å øke vintervannføringen. Kravet om vannslipp på vinteren utgjør 26,5 GWh, ca. 66 % av produksjonstapet. Fiskeundersøkelsene og bestandsutviklingen viser at bestanden tåler tørre vintre med lav vannføring, som de tørre vintrene 2017-2018 og 2020-2021. NINA skriver for eksempel i årsrapport for 2022 at «Den sterke 2017-kohorten (0 år i 2018) er framtrædende gjennom alle år sidan.» I NINA- rapporten Estimering av smoltproduksjon ved forskjellige minstevannføringsscenarier i Skjoma fra 2022 står det også at : «...selv ett er dødelig het en i g ytt egr opene, er est im at et for maksimal rekruttering ganske robust for varierende gytegrøpoverlevelse».

NVE har foreslått Iptovatn som slippsted, men på grunn av sedimenter i vannet er flere av høringspartene skeptiske til at minstevannføring skal komme derfra. Det er ingen av høringspartene som har foreslått Iptovatn som slippsted. På befaringen ble det påpekt fra enkelte av høringspartene at vannslipp med kaldt brevann fra Iptovatn kan være negativt for fiskebestanden. Det er altså usikkerhet knyttet til hvilken miljøgevinst vi kan forvente.

Minstevannføringen vil sannsynligvis gi en miljøforbedring, men effekten er usikker og kostnaden vil være høy. Miljøforvaltningen og NINA anbefaler minstevannføring, men de har ikke gjort en helhetlig kost-nyttevurdering. Vassdraget er ikke et nasjonalt laksevassdrag og var tidligere gitt lav prioritet av fagmyndighetene i arbeidet med villkårsrevisjoner. Lokalt engasjement og oppslag i nasjonale media om innfrysing har bidratt til økt fokus på vassdraget, og ved oppdatering av vannplan ble Skjoma prioritert opp med mål som ville kunne medføre krafttap.

Statkraft mener den positive utviklingen i fiskebestanden, den store usikkerheten knyttet til forventet miljøgevinst og det store produksjonstapet tilsier at det er bedre samfunnsnytte å utføre fysiske tiltak enn å innføre minstevannføring.

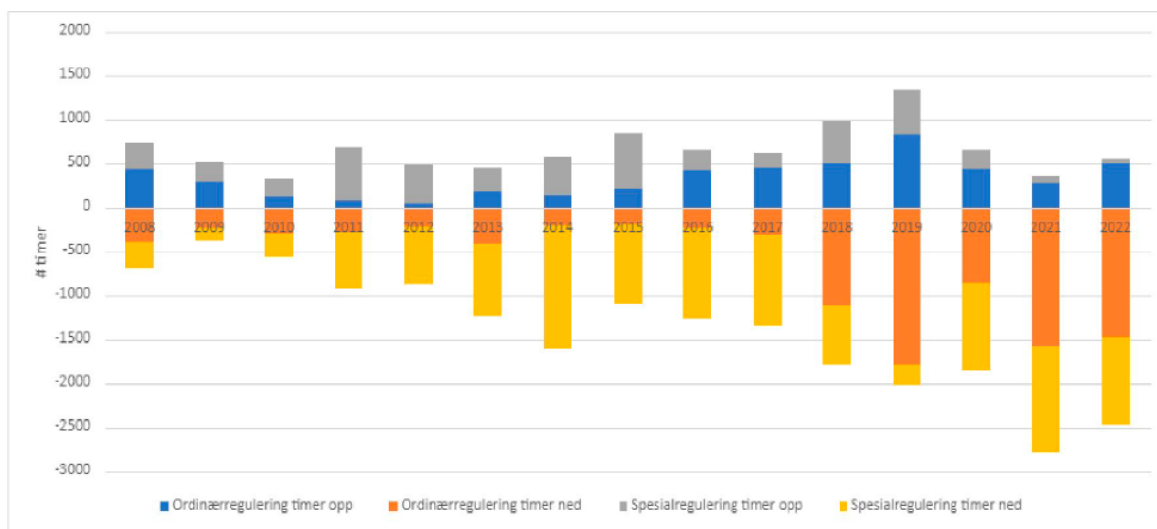
2. Fysiske habitattiltak er bedre kost-nytte enn minstevannføring

Statkraft har gjennomført gode miljøtiltak i Skjoma, som byggingen av to laksetrapper, og er positive til å lage og gjennomføre en ny tiltaksplan for biotopiltak for anadrom strekning i Skjoma. Mange miljøtiltak kan innføres uten konsekvenser for kraftproduksjonen. I Skjoma er det mange terskler som ble laget av estetiske hensyn, men som ikke er ideelt for laksen. Vi tror det vil være positivt å endre eller fjerne tersklene og lage dypere partier i elva som bedrer gyte- og oppvekstsvilkårene for fisk. Statkraft mener dette bør prioriteres fremfor minstevannslipp.

3. Verdien av regulerbar vannkraft og Skjomens rolle i kraftsystemet

Skjomen kraftverk har 300 MW installert effekt, utløp til sjø og høy fleksibilitet. Alle mulige slippsteder ligger høyt i reguleringsområdet og vannslipp vil medføre store produksjonstap. Kraftverket har en sentral plassering i regionen, med kraftledning inn til Ofoten trafostasjon. Skjomen er det kraftverket i Nord-Norge som leverer mest regulerkraft, som er en tjeneste Statnett trenger for å stabilisere og balansere strømmettet. Bidraget fra Skjomen kraftverk er nesten dobbelt så stort som neste kraftverk på listen. Disse egenskapene vil bli enda viktigere i årene som kommer på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. NVEs forslag vil føre til redusert driftstid, redusert evnen til å levere regulerkraft og økte kostnader på leveranse av systemtjenester.

Figur 2 Antall timer regulerkraft fra Skjomen kraftverk (2008-2022)

Vannkraftverk med stor magasinkapasitet og god reguleringsevne, som Skjomen, er særlig verdifulle for kraftsystemet. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, og gir Statnett fleksibilitet til å sikre stabiliteten i strømmettet. Slik fleksibilitet har høy samfunnsøkonomisk verdi. Statnett skriver i sin høringsuttalelse til NVE at «Skjomen kraftverk har god fleksibilitet og ofte brukes i reguleringstjenester. Kraftverket er viktig både i et regionalt perspektiv, og på nasjonalt og nordisk nivå.» Vi mener Statnetts høringsuttalelsen er lite vektlagt i NVEs innstilling. Uttalelsen er nå tre år gammel og flere forutsetninger har blitt endret, og vi anbefaler OED å be om en oppdatert uttalelse:

- Systemtjenester har blitt mer verdt og prises vesentlig høyere. Fra 15. februar 2023 leverer Skjomen aFRR, en systemtjeneste Statnett kjøper av kraftprodusenter for å automatisk balansere produksjon mot forbruk. Dette er ikke omtalt i innstillingen fra NVE av 9. mars 2023. Skjomen er første, og per nå eneste, kraftverk i NO4 som leverer aFRR, og kan levere 40 MW opp- og nedregulering. Skjomen har med dette blitt en enda viktigere leverandør av systemtjenester og fleksibilitet til nettet i Nord- Norge.
- Statnett har oppgradert nettet i regionen med en ny 420 kV-ledning.
- Det er nå krig i Ukraina, som har ført til energikrise i Europa og større avhengighet av regulerbar kraft fra Norge.
- OED har en pågående høring av forslag til endringer i vassdragsreguleringsloven, energiloven og tilhørende forskrifter (styringsmekanisme for forsyningssikkerhet), som kan gi produsentene nye krav til disponering av vannressursene.
- Statnett presenterte i 2022 ny områdeplan for den [Nordligste delen av Norge](#) og i 2023 ny områdeplan for [Helgeland og Salten](#). Regionene utvikler seg og har ulike utfordringer, men en hovedutfordring er fremtidig kraftunderskudd. Man er avhengig av kraftverk som Skjomen for å kunne fortsette utviklingen i Norge og i regionen.

- Regjeringen la i august 2023 frem et kraft- og industriløft for Finnmark med mål om å få på plass mer kraft enn det som kreves for å koble på Snøhvit Future, slik at kraftsituasjonen forbedres sammenliknet med dagens situasjon.

4. Produksjonstap fra vilkårsrevisjonen bør ses i sammenheng med den øvrige konsesjonspolitikken, planlagt elektrifisering og etablering av kraftkrevende industri

40 GWh er veldig mye energi, og utgjør strømforbruket til om lag 2 000 husstander. I tørre år, med lav sommervannføring i Skjoma, vil produksjonstapet bli enda høyere. I følge [NVEs oversikt](#) er det ca. 1350 kraftverk i Norge som produserer under 40 GWh per år, for eksempel Norddalen kraftverk som produserer 32 GWh. Poenget er at dette er kraft som må erstattes og vil kreve nye naturinngrep. For å unngå kraftunderskudd bør vilkårsrevisjonene ses i sammenheng med den øvrige konsesjonspolitikken, planlagt elektrifisering og etablering av kraftkrevende industri. Alternativt må vi akseptere at mindre regulerbar vannkraft kan gi høyere strømpristopper.

De samlede konsekvensene av vilkårsrevisjonene på kraftsystemet vil bli store dersom det også innføres strenge vilkår i de vassdragene som ikke har høyest prioritet for miljøtiltak.

Konsekvensene kan virke små i hver enkeltsak, men konsekvensene for kraftsystemet er større når man vurderer revisjonene samlet. Vannkraften bidrar til kraftsystemets driftssikkerhet gjennom sin reguleringsevne, og Statnett har i sin rapport [Verdien av regulerbar vannkraft](#) fra 2021 påpekt at konsekvenser som svekker beredskapsevne og forsyningssikkerhet må vurderes nøye når vilkårene for regulerbar vannkraft skal endres. Mer vind- og solkraft vil gjøre Norge enda mer avhengig av regulerbar vannkraft. Norge har redusert klimagassutslippene med under 5 % siden 1990, og innen 2030 skal vi ha redusert med 55 %. For å få til det er vi avhengig av mer regulerbar vannkraft, ikke mindre.

Vedlegg 1: Kommentarer til NVEs innstilling

3.1 Kostnader for bygging av slippanordning

Reelle kostnader for bygging av slippanordning, som ikke gir magasinrestriksjoner, er ikke hensyntatt i NVEs innstilling. Statkraft har tidligere anslått at slippanordning på Iptovatn vil koste ca. 3 mill. kroner. Dette anslaget er knyttet til kostand for å bytte ut eksisterende tappeluke. Tappeluken ligger i det laveste punktet i betongdammen og er 4,5 meter over LRV. For at luken skal ha tilstrekkelig kapasitet for å tappe 4 m³/s må vannstanden holdes høy, som medfører at reguleringen til Iptovatn begrenses i stor grad.

Å etablere en slippanordning med kontrollert vannslipp ned til LRV vil kreve større inngrep. Statkraft har foreløpig sett på en løsning med å borre en ny horisontal tunnel fra friluft og inn i magasinet, som ved et grovt estimat er anslått til å koste 30-55 mill. kroner (2022-kroner). En utfordring og kostnadsdriver med denne løsningen er at terrenget er flatt, som fører til at overdekningen til tunnelen vil være liten og boringen må gjøres med lite fall. Det er knyttet store usikkerheten til denne løsningen.

Et annet alternativ er å benytte eksisterende tverrslag i tunnelen mellom Iptovatn og Norddalen. I perioder med stor vannføring fra Norddalen vil man kunne bruke vann fra Norddalen til minstevannføring, og i perioder med lav/ingen vannføring fra Norddalen vil vann fra Iptovatn

kunne brukes til minstevannføring. Dette lar seg gjøre da tverrslaget ligger lavere enn magasinet. Denne løsningen innebærer å bytte ut eksisterende ventil i tverrslaget og sprengte bort en knaus, som ligger høyere enn LRV, i utløp/inntak i Iptovatn. Dette er anslått til å koste 22-53 mill. kroner (2022-kroner). For at tverrslaget skal kunne brukes som slippsted i perioden 15. nov. til 14. mai må ordlyden i manøvreringsreglementet endres. Flexibiliteten disse løsningene gir er svært viktig for å kunne gjennomføre rehabilitering og vedlikehold av dammer og vannveier. I tillegg bør manøvreringsreglementet endres slik at OED/NVE får mulighet til å åpne for avvik fra krav om minstevannføring i forbindelse med vedlikehold.

3.2 Spredning av uønsket art

Det er påvist lake i Iptovatn. Dette er en uønsket art som sannsynligvis har kommet til Iptovatn fra Sverige via Sitasoverføringen. I henhold til naturmangfoldloven er det ulovlig å spre uønskede arter, men det er ikke redegjort for risiko knyttet til spredning av lake i NVEs innstilling. I innstillingen står det at det er liten eller ingen risiko for skade på naturmangfold. Vannslipp fra Iptovatn vil øke risikoen for spredning av lake til Skjoma.

3.3 Risiko for isdannelse

Norconsult og NINA har vært uenige om et vinterslipp kommer frem eller om det fryser på veien. I rapporten fra Norconsult konkluderes det med at vannslipp mellom 0,2 og 1,5 m³/s ikke vil gi økt vannføring på anadrom strekning i Skjoma, verken i et kaldt, normalt eller mildt år, fordi vannet vil være frosset oppstrøms. Et større slipp gjør at avstanden ned til punktet der vannet fryser øker, men selv ved det største slippet på 1,5 m³/s er det beregnet at vannet fryser flere kilometer før det når ned til anadrom strekning. Rapporten konkluderer med at det er fare for at et slipp av minstevannføring på inntil 1,5 m³/s fra Kobbvatn og Iptovatn vil gi utfordringer knyttet til isdammer og flomfare nedover vassdraget. NINA og NVE er uenige i Norconsults konklusjon og mener vannet vil komme frem under isen. Usikkerheten knyttet til isdannelse bør tas med i vurderingen.

Statkraft har erfaringer fra mange regulerte vassdrag der vi ser at betydelige mengder vann fryser. Vinteren 2021 førte kulde og lite snø til svært lav vannføring, is og tørrlegging i både regulerte og naturlige vassdrag. Ranelva, som har et nedbørfelt på 3834 km², hadde som eksempel en vannføring på 2 m³/s.

3.4 Utsiktede magasinrestriksjoner

Statkraft mener eventuelle vilkår om vannslipp ikke bør være knyttet til ett konkret magasin. NVEs forslag om slipp fra Iptovatn gjør det umulig å tappe ned magasinet for å gjennomføre vedlikehold og samtidig ivareta kravet om vannslipp.

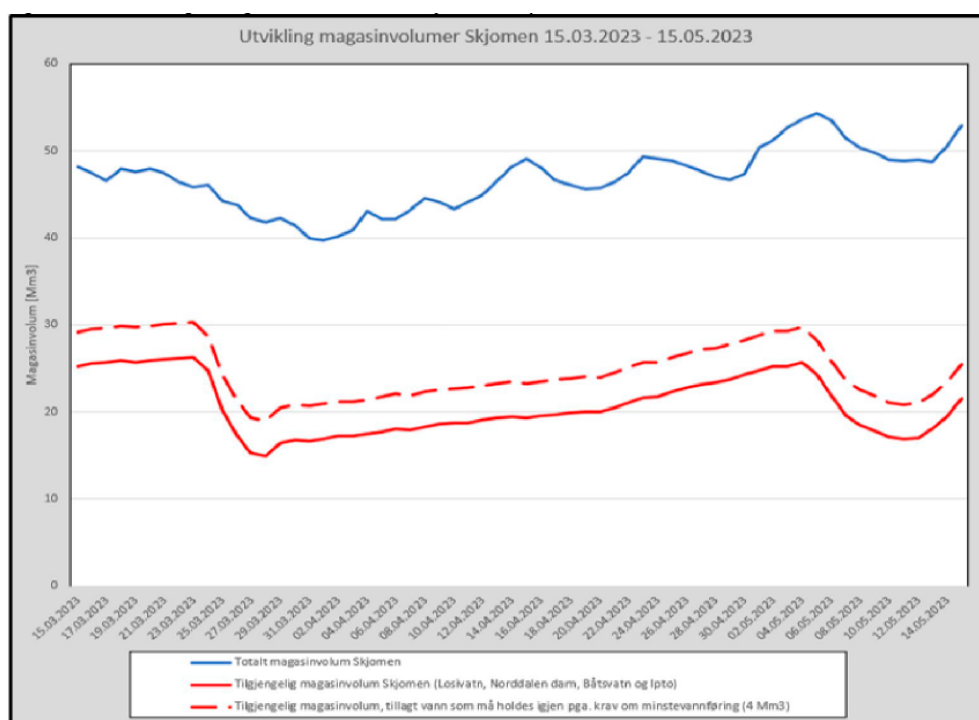
Forslaget om vannslipp fra Iptovatn innebærer også at magasinene Lossivatn og Båtsvatn må disponeres annerledes enn i dag, og Statkraft vil få utsiktede magasinrestriksjoner som følge av vilkårsrevisjonen. Iptovatn har ikke nok naturlig tilsig til å slippe 1 m³/s på vinteren. Om vinteren, i forbindelse med uttak av vann fra Langvatn, ligger Kjårdavatn med lav vannstand og kan ikke bidra til å overføre vann til Iptovatn for å opprettholde minstevannføringen. Statkraft må da kjøre Norddalen eller Båtsvatn kraftverk for å få påfyll av vann til Iptovatn. NVEs forslag vil

føre til en suboptimal utnyttelse av magasinene og kraftverkene, som er en samfunnskostnad som burde vært redegjort for i NVEs innstilling.

Noen år starter snøsmeltingen etter 15. mai og tilsiget til Iptovatn vil være mindre enn minstevannføringskravet på sommeren på 4 m³/s. Dette innebærer at vi må ha høyere vannstand enn LRV for å være sikker på å kunne innfri kravet. Ut fra historiske tilsigstall må vi forvente å slippe opptil 4 mill. m³ fra 15. mai til 15. juni. Dette er en utilsiktet magasinrestriksjon, som ikke skal innføres gjennom nye krav i vilkårsrevisjonen.

Videre vil NVEs forslag redusere muligheten til å bidra i kritiske perioder med energimangel på våren, før smeltingen starter. Figur 3 viser magasininfyllingen våren 2023, både total magasininfylling i Skjomenreguleringen og volumene som var tilgjengelige til Iptovatn. Inneværende år er et eksempel på at det kan være lite vann tilgjengelig i en lengre periode, og krav om minstevannføring ville gitt ytterligere begrensninger for kraftproduksjon i denne perioden. For å unngå at vi må holde igjen 4 mill. m³ bør vilkårene endres slik at kravet om minstevannføring ved Gamnes trer i kraft etter at snøsmeltingen har startet og vannføringen i Skjoma er over et gitt nivå.

Figur 3: Utvikling magasinvolumer Skjomen i perioden 15. mars til 15. mai 2023

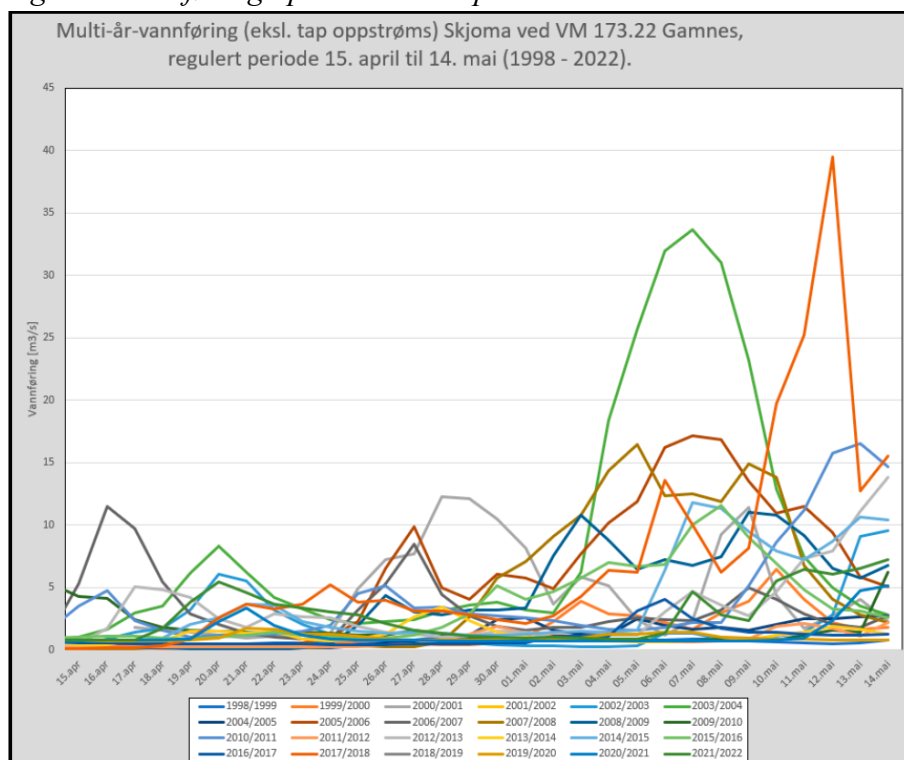

3.5 Unødvendig produksjonstap kan unngås med fleksibilitet i manøvreringsreglementet

Fleksibilitet i manøvreringsreglementet vil kunne redusere sikkerhetsmarginene og unødvendig produksjonstap. Dette er ikke vurdert i innstillingen. Spesielt på sommeren må sikkerhetsmarginen være stor siden det er lang avstand fra slippsted til målestasjonen på Gamnes, og fordi det naturlige tilsiget endres raskt. Statkrafts vurdering er at sikkerhetsmargin vil gi et produksjonstap på minimum 5 GWh. Mer fleksibilitet, for eksempel gjennomsnittsmåling over én uke, vil redusere sikkerhetsmarginen og unødvendig produksjonstap.

Figuren under viser at vi i perioder før 15. mai må slippe unødvendig vann. På vinteren kan man redusere produksjonstapet ved for eksempel å stenge vannslippet fra Iptovatn hvis vannføring er over 4 m³/s ved Gamnes, og redusere slipp fra Iptovatn hvis vannføring er over 2 m³/s. Dette vil gi betydelige utslag hvis vårmeltingen starter tidlig. Et grep kan være å gå over til krav om minstevannføring ved Gamnes når vårmeltingen har startet.

Figur 4: Vannføring i perioden 15. april til 14. mai

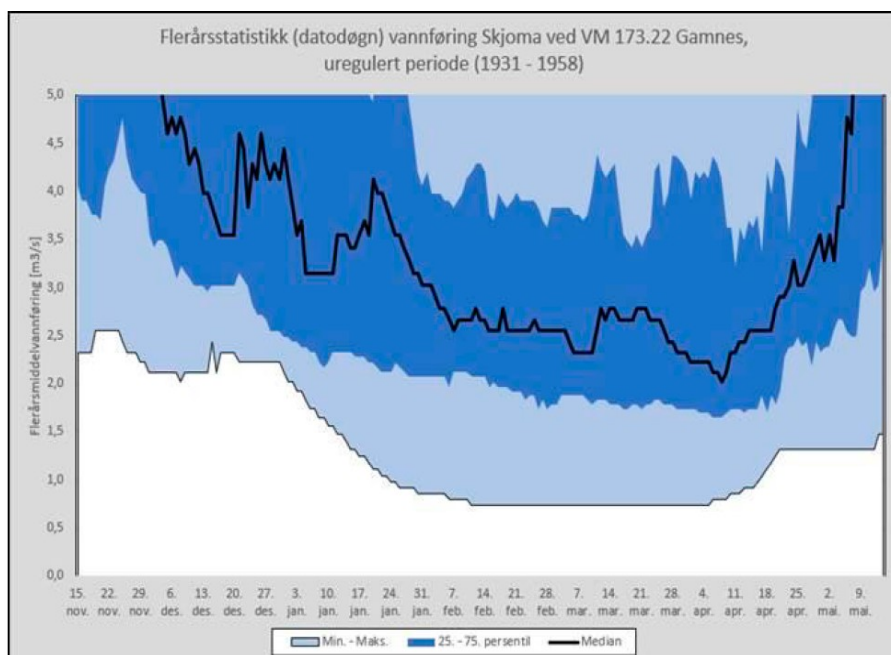
NVEs forslag vil også kunne føre til at vi starter «vårflommen» i forkant av naturlig tilsigssøkning. Flere av deltagerne på befaringen uttrykte tydelig skepsis til dette og ønsker vannslipp mer i tråd med naturlig variasjoner, som vil kreve fleksibilitet i manøvreringsreglementet.

3.6 Hvorfor har NVE foreslått 1 og 4 m³/s?

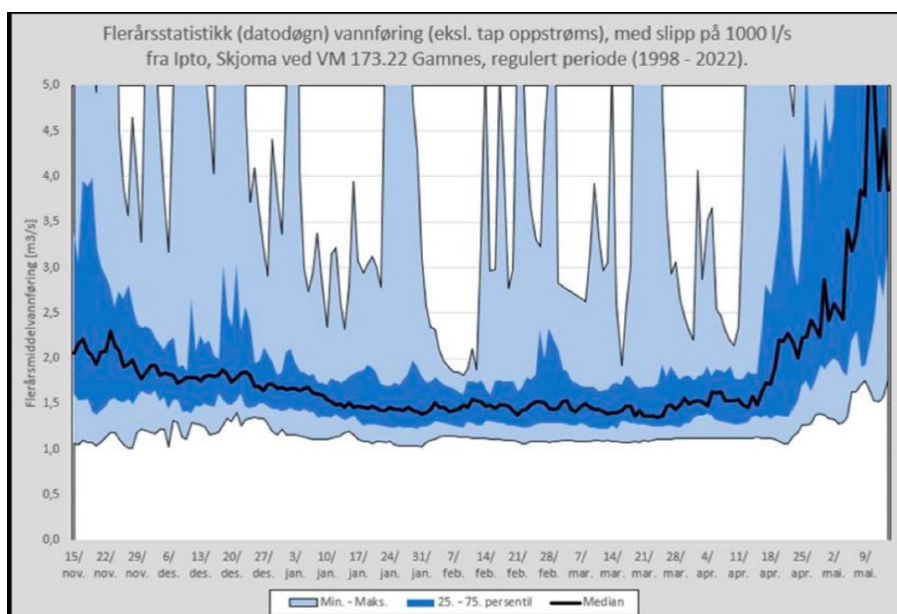
NVEs anbefaling om vannslipp på vinteren er begrunnet med hensyn til gyte- og oppvekstområder for laks og sjørøret i Skjoma. Det står imidlertid ingen steder i innstillingen hvorfor NVE har foreslått akkurat 1 m³/s slipp på vinteren. NVE har vist til tall både for Q95, økning i vanndekt areal og eggoverlevelse, men det er ikke gitt en begrunnelse for hvorfor de eksakte mengdene er foreslått. NVE har heller ikke gjort konkrete kost-nyttevurderinger på ulike mengder vannslipp og minstevannføring. Kost-nytte av vannslipp på 1 m³/s slipp på vinteren er ikke likt som kost-nytte ved et slipp på 0,5 m³/s. Kostnadene med produksjonstap vil variere og forventet miljøgevinst vil variere. For å kunne velge den løsningen med størst nytte for samfunnet bør det gjøres konkrete kost-nyttevurderinger på de ulike alternativene. Vi mener NVE bør redegjøre for hvorfor de har foreslått de mengdene de har gjort og gjennomføre kost-nyttevurdering av andre mengder.

Figur 5 om vintervannføring før reguleringen viser at vannføringen i enkeltår før regulering kunne være under $1 \text{ m}^3/\text{s}$. Likevel var Skjoma kjent som en bra storlakselv. Figur 6 (her er det lagt til grunn at det ikke er noe innfrysing av vannet underveis. Dette er det som tidligere nevnt usikkerhet med) viser at vannslipp på $1 \text{ m}^3/\text{s}$ vil gi medianvannføring ved Gamnes på vinteren på $1,5 \text{ m}^3/\text{s}$, og alltid mer enn $1 \text{ m}^3/\text{s}$. Hvis NVEs mål er en vannføring på $1 \text{ m}^3/\text{s}$ burde de altså foreslått et vannslipp på $0,5 \text{ m}^3/\text{s}$.

Figur 5 Vannføring på vinteren før regulering

Figur 6 Vannføring med vannslipp på $1 \text{ m}^3/\text{s}$.

Ut fra det som står i innstillingen knyttet til tabell 7 på side 38 (limt inn under) får man inntrykk av at dette er det avgjørende for hvorfor NVE anbefaler vinterslipp på $1 \text{ m}^3/\text{s}$. NVE viser til at

eggene i gyttegropene ikke klarte seg i vintersesongen 2017-2018, da månedsmiddelvannføringen var 0,1 m³/s, men at eggene klarte seg vinteren 2018-2019. Minste månedsmiddelvannføring vinteren 2019 var 0,53 m³/s. Ut fra denne logikken burde vannslippet være 0,5 m³/s. NVEs forslag til krav om vannslipp på vinteren fremstår derfor som ulogisk og unødvendig strengt. Et krav om slipp på 0,5 m³/s ville gitt et betydelig mindre produksjonstap og en annen kostnyttevurdering enn et krav om 1 m³/s.

Tabell 7: Beregninger av månedsmiddelvannføring i l/s for stasjon 173.22 Gamnes

	Okt.	Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	April
Vintersesongen 2016 - 2017	-	0.23	1.77	1.92	1.31	0.45	0.76
Vintersesongen 2017 - 2018	1.17	1.18	0.58	0.28	0.15	0.10	1.36
Vintersesongen 2018 - 2019	5.30	2.78	0.68	0.53	1.29	0.80	-

3.7 Alle vannførendringer skal skje gradvis

I NVEs forslag til manøvreringsreglementet (vedlegg til innstillingen) står det i punkt 2 at «Alle vannførendringer skal skje gradvis». Skjomen kraftverk har utløp til sjø og vi mener denne setningen bør slettes. Krav om at vannførendringer skal skje gradvis vil gi liten miljøgevinst og vil innebære at Skjomen kraftverk i svært liten grad vil kunne fortsette å levere systemtjenester.»

IV. Departementets merknader

1. Innledning og bakgrunn

1.1 Grunnlaget for revisjon av reguleringskonsesjoner

Det følger av vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd at reguleringskonsesjoner kan tas opp til revisjon etter 50 år. Lovfesting av revisjonsadgangen er drøftet i Ot.prp. nr. 50 (1991-92), jf. Innst. O. nr. 66 (199-92). Av disse forarbeidene følger det at formålet med revisjonen er å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkårene. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser, som har oppstått som følge av reguleringene. Hensynet til konsesjonærenes økonomi og de samfunnsøkonomiske kostnadene vil være sentrale momenter ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon.

Manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og kan dermed revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Konsesjonen som sådan, slik som bestemmelser om reguleringshøyder og overføringer, omfattes derimot ikke av revisjonsadgangen.

Det fremgår videre at det kan være aktuelt å pålegge minstevannføring eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer, men at en imidlertid må være varsom med å fastsette nye skjerpende vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. Skjerpende vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes hvor spesielle hensyn tilsier slike pålegg.

1.2 Om Skjomenreguleringen og konsesjonene som kan revideres

Samtykke til statsregulering av Skjomenvassdragene ble gitt ved Kongelig Resolusjon av 1. august 1969. Tillatelsen omfattet regulering av Lossivatnet, Båtvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn), Øvre Kjørrisvatnet, Iptojávri, Tjårdavatnet og Langvatnet. I tillegg ble det gitt tillatelse til en rekke overføringer:

- a. avløpet fra Lossivatnet og Smáileriehpáš er overført til inntak i Nordelva – sammen med avløpet fra Nordelvas felt,
- b. Stasjonselva (Skearrojohka), Kobbelva og Kjørriselva er overført til Iptojávri,
- c. avløpet fra Sealggajohka, Sáttjohka (Breeelva) og Smáileriehpáš er helt eller delvis overført til Lossivatnet for magasinering,
- d. avløpet fra Kjørrisvatnet er overført til driftstunnelen for Kobbvatn kraftstasjon,
- e. avløpet fra Rundtindvatnet (Čáhpesjávri) er overført til Iptojávri og
- f. avløpet fra Middagsvatnet (Gaskabeajjávri) er overført til Tjårdavatnet.

Den 14. juli 1971 ble det gitt tilføyelse i manøvreringsreglementet for regulering og overføring av Durmåsvatnet.

Samtykkene ble gitt til Statskraftverkene som den gang var en del av Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen med ansvar for bygging og drift av statens kraftverk og kraftledninger. Bedriften ble utskilt fra NVE i 1986. Som en følge av energiloven 1990, som forutsatte skille mellom konkurranseutsatt og monopolbasert virksomhet, ble Statskraftverkene i 1991 delt i selskapene Statkraft SF og Statnett SF, der Statkraft står for bygging og drift av kraftverkene. Samtykkene til statsreguleringer i Skjomenvassdraget er i dag likestilt med ordinære konsesjoner og innehas i dag av Statkraft Energi AS som er en del av Statkraftkonsernet. Staten eier hundre prosent av selskapet og er underlagt Nærings- og fiskeridepartementet.

1.3 Krav om revisjon

Narvik kommune fremmet i juni 2014 krav om revisjon. Kravet ble fremmet i dialog og samarbeid med de lokale organisasjonene Skjomen bygdeutvalg, Naturvernforbundet i Narvik og Narvik Omegn Jeger og Fiskeforening. Ønske om en helhetlig tilnærming til økosystemet i og ved elven, fra fjord til høyfjell med en helårlig minstevannføring i Skjoma for å ivareta laksens ulike livsstadier er fremmet som hovedkrav. Det er videre fokus på å sikre bedre vilkår for oppgang, gyting, oppvekstforhold for yngel av laks og sjøørret. I tillegg er det fremmet krav som kan knyttes til standardvilkårene og andre krav knyttet til lokalsamfunnets behov for utvikling av bygda.

NVE vedtok 7. januar 2016 å åpne for revisjon av vilkårene i Skjomenreguleringen. Det forelå revisjonsdokument fra Statkraft 20. februar 2017. Det er i tillegg utarbeidet flere fagrapporter. En oversikt over utredninger, notater med mer er gitt i NVEs innstilling.

2. NVEs innstilling

NVE oversendte innstilling til departementet 9. mars 2023. Innstillingen gir en vurdering av de enkelte revisjonskravene basert på det foreliggende kunnskapsgrunnlaget. Det anbefales at det innføres nye, moderne standard konsesjonsvilkår, som gir hjemmel til å pålegge avbøtende tiltak. Videre anbefaler NVE helårlig minstevannføring i Skjoma.

NVE fraråder at det settes krav om restriksjoner i magasinene. Samtykket til statsreguleringene er gitt i 1969 og det ble i sin tid gjennomført kulturminneundersøkelser. NVE mener at det derfor ikke er aktuelt å pålegge sektoravgift for kulturminner i denne saken.

3. Vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Ivaretagelse av naturmangfoldet er et hensyn som inngår i behandlingen av alle konsesjonssaker og vilkårsrevisjoner. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinje i saksbehandlingen. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Vilårsrevisjoner er ingen ny konsesjonsbehandling og medfører ikke nye inngrep som kan påvirke naturmangfoldet negativt.

Behovet for utredninger av konsekvenser vil derfor normalt være moderat. Skjomenvassdraget har vært regulert i mange år og det er opparbeidet mye kunnskap og erfaringer om reguleringens virkninger.

Retningslinjer for revisjon av vannkraftkonsesjoner ble fastsatt i mai 2012. På bakgrunn av retningslinjene fikk NVE og Miljødirektoratet i oppdrag å gjennomgå alle fremtidige revisjonssaker for å prioritere hvilke vassdrag som er aktuelle for minstevannslipp og magasinrestriksjoner (NVE-rapport 49/2013). Skjomen fikk prioritet 1.2 i gjennomgangen, noe som innebærer at vassdraget anses å ha middels potensial for forbedring av viktige miljøverdier, og med antatt større krafttap (sammenlignet med vassdrag i kategori 1.1.) i forhold til forventet miljøgevinst. Aktuelle tiltak som er skissert i rapporten er helårlig slipp av minstevannføring i Skjoma for å bedre forhold for anadrom fisk, brakkvannsdelta og Norddalen naturreservat samt magasinrestriksjoner med krav til fyllingstidspunkt i flere av magasinene av hensyn til landskapsopplevelse og friluftsliv i de mest brukte områdene. Av rapporten fremgår det at vassdraget i tillegg til villaks har en sjørretbestand samt sjørøye. Videre er det kartlagt brakkvannsdelta og naturreservat av lokal og nasjonal verdi. Området er en del av et regionalt viktig friluftsområde med mange tilrettelagte turstier og turisthytter i og rundt reguleringsområdet i grensetraktene mellom Norge og Sverige.

Ved Klima- og miljødepartementets godkjenning 31. oktober 2022 av «oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Nordland og Jan Mayen for planperioden 2022-2027», er det satt miljømål i Skjoma (Elvegårdselva) til godt økologisk potensial (GØP) med tiltak om slipp av minstevannføring sammen med fysiske tiltak som biotopoppjusteringer inklusive miljøtilpasning av terskler og erosjonssikringer. Videre er miljømålet i de sterkt modifisert vannforekomstene Nordelva, Sørelva og Iptojohka inkl. Vatn 603 moh (Gustaveriksonvatnet) satt til GØP med konkrete tiltak om biotopoppjustering som blant annet bedre habitat, restaurering, flytting av gytefisk og endring av bunnsubstrat.

Statkraft har utarbeidet revisjonsdokument som lister utførte undersøkelser og utredninger. Underveis i prosessen er det også blitt gjennomført nye undersøkelser. NVE ba regulanten om utfyllende informasjon knyttet til ulike størrelser av vannslipp med tilhørende konsekvenser herunder foreligger også vurderinger av isdannelse sett i forhold til de ulike minstevannføringslippene.

Departementet gjennomførte åpent møte og befaring i området 27. juni 2023.

Til grunn for behandling av revisjonssaken har departementet lagt kommunens krav, Statkrafts revisjonsdokument med tilleggsutredninger, NVEs innstilling og merknader til denne. I tillegg er retningslinjene for revisjon av vannkraftkonsesjoner, revisjonsgjennomgangen til NVE og Miljødirektoratet fra 2013, godkjente vannforvaltningsplaner fra 2022 og prinsippene i naturmangfoldloven grunnlag for saksbehandlingen.

Departementet finner at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig til å fatte vedtak i saken.

4. Vassdragene og landskapsområder

4.1 Erfarte skader av reguleringen

Skjoma er et anadromt vassdrag. Opprinnelig lakseførende strekning var på 13,1 km. Etter utbyggingen har oppdemming, regulering og overføring av vann ført til at ni elvestrekninger har fått fraført eller redusert vannføring. I tillegg medfører dette også endring i vanntemperatur og vannhastighet samt endring i massetransport av sedimenter og erosjon i tillegg til økt begroing.

Dette har påvirket fiskebestanden negativt. Lav vannføring om sommeren og vinteren svekker fiskeproduksjonen, mens tidevann påvirker oppvandringen av laks og sjørret. Bestandene har hatt negativ utvikling gjennom flere år og i 2013 vurderte Miljødirektoratet bestandssituasjonen som dårlig for laks og redusert for sjørret, der vannkraftutbygging ble sett på som en avgjørende faktor.

Området rundt Skjoma er et regionalt viktig friluftsområde med mange tilrettelagte turstier og turisthytter i og rundt reguleringsområdet i grensetraktene mellom Norge og Sverige. Landskaps- og friluftsopplevelsen er påvirket i betydelig grad av reguleringene både i vestre, midtre og østlige deler, som skyldes at flere av innsjømagasinene har reguleringshøyder på mer enn 10 m, foruten at elvestrekninger med sterkt endret vannføring sammenfaller med mange av turstiene. Bygging av anleggsveier har gjort området lettere tilgjengelig for allmennheten, og området benyttes til fot- og skiturer, bærplukking, jakt og fiske.

Når det gjelder biologisk mangfold, finnes det få registrerte rødlistede arter i området, men det er registrert et viktig brakkvannsdelta i utløpet av Skjoma som er påvirket av reguleringen. I Norddalen er det på nordssiden av Nordelva etablert et naturreservat hvor formålet er skogvern. Området utgjør mesteparten av den brede skogdelen av Norddalen med urskogpreget furuskog og rik høgstaudebjørkeskog. En vei og en kraftlinje går på sørsiden av verneområdet.

I reguleringsområdene inngår Skjomen og Frostisen reinbeitedistrikter. Dessuten kommer det inn rein på barmarksbeite langs hele riksgrensen fra svenske samebyer. Ved Nordalen dam er det en oppsamlingsplass for rein. Landbruket i de lavereliggende områdene består hovedsakelig av gras- og potetproduksjon, mens reinbeiteområder også er påvirket av inngrepene. Erstatninger er gitt til både grunneiere og reindriftsdistrikter for skader som følge av reguleringen er gjort ifm. skjønn.

Eksisterende vannkraftanlegg

Skjomenvassdragene ble bygget ut på 1970-tallet. Vassdraget er utbygd med tre kraftverk: Skjomen, Båtsvatn og Norddalen. Kraftverkene har en samlet installert effekt på 337,5 MW og en samlet, gjennomsnittlig, årlig produksjon på mer enn 1,3 TWh. Kraftproduksjonen fordeler seg på om lag 70 prosent vinterkraft og 30 prosent sommerkraft.

Skjomen er hovedkraftverket i Skjomenreguleringen. Det er bygd i fjell og har en slukeevne på 62 m³/s. Fallhøyden er 610 meter med utløp i sjø i Sør-Skjomen. Kraftverket ble satt i drift i 1973 og har inntak i både Iptojavri og Tjårdavatnet. Til Iptojavri overføres vann fra Norddalen dam via en tunell som også tar inn bekkeinntak fra Stasjonselva, utløpet av Kobbvatnet (Nuorjjojavri) og Kjørriselva. Avløpet fra Rundtindvatnet (Čáhppesjavri) overføres også til Iptojavri. Til Tjårdavatnet overføres vann fra Sijdasjávrra via en 3,3 kilometer lang tunell. Inntaket i Sijdasjávrra ligger på svensk side, i likhet med størstedelen av vannet. Sijdasjávrra benyttes til kraftproduksjon i flere kraftverk i Sverige. Statkraft har en avtale med Vattenfall om utveksling av vann fra magasinet der det overføres vann mellom Langvatnet og Tjårdavatnet mellomlagret i Sijdasjávrra. Størrelsen på tapping og overføring av dette vannet fremkommer i vilkårene.

Båtsvatn kraftverk ble satt i drift i 1977 og utnytter en fallhøyde på 200 meter mellom Gautelisvatnet/Vannaksvatnet og Kobbvatnet (Nuorjjojavri). Kraftverket er bygd i fjell og har en slukeevne på 17 m³/s. Inntaksmagasinet er Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn) og utløpet er i Kobbvatnet. Driftstunellen mellom magasinet og kraftverket tar også inn vann fra Øvre Kjørrisvatnet.

Norddalen kraftverk ble satt i drift i 1983 og ligger i dagen. Det utnytter et fall på 67 meter fra Lossivatnet samt bekkeinntakene Smáileriehpáš, Sáttjohka (Breelva) og Sealggajohka. Utløpet er i Norddalen dam.

Det er syv reguleringsmagasin i vassdraget: Lossivatnet, Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn), Øvre Kjørrisvatnet, Iptojavri, Tjårdavatnet, Langvatnet og Durmålsvatnet. I tillegg kommer Sijdasjávrra, med den omtalte vannutvekslingsavtalen mellom Norge og Sverige, også kalt «Sitastransiteringen».

Reguleringen har ført til redusert vannføring i en rekke elver i området. Elvene som drenerer inn i nedbørfeltet til Nordelva, ene hovedstrengen som forsyner Skjoma med vann, er alle helt eller delvis fraført vann. Dette gjelder Loasejohka, Smáilejohka, Sealggajohka og Skearrojohka. Videre er vannføringen i Kjørriselva, Kobbelva, Tverrelva og Skjellelva betydelig redusert. Disse elvene drenerer inn i Sorelva som er den andre hovedstrengen til Skjoma. Med unntak av perioden før toppen av vårflommen, er konsekvensen av reguleringene at vannføringen i Skjoma er sterkt redusert med rundt 90 prosent i vinterhalvåret og 80-90 prosent i sommerhalvåret.

Tjårdaelva og Urelva renner ut i Skjombotn og er begge helt eller delvis tørrlagt av reguleringen.

Narvik er en betydelig kraftkommune med 16 utbygde vannkraftverk. Kraftverkene med høyest snittproduksjon er foruten Skjomen kraftverk, Sildvik kraftverk (241 GWh/år – 313 MW), Båtsvatn kraftverk (135 GWh/år – 63 MW) og Nygård kraftverk (109 GWh/år – 25 MW).

5.1 Vilkår i manøvreringsreglementet og manøvreringspraksis

Det er ikke krav til minstevannføringer eller fyllingsrestriksjoner i manøvreringsreglementet fastsatt 1. august 1969. Det fremkommer av reglementet at manøvreringen ikke må øke flommen i vassdragene nedenfor magasinene, og for øvrig kan vannslippingen foregå etter behov i kraftverkene.

Reguleringen av Skjomenvassdragene er kompleks, med flere store og små magasin som reguleres optimalt i forhold til hverandre for å få mest mulig kraftproduksjon.

I vintersesongen tappes Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannasksvatnet (magasin Båtsvatnet) langt ned og fylles så lite som mulig før vårflommen om våren (0-15 prosent) slik at det har plass til tilsiget under flomperioden. Norddalen kraftverk kjøres jevnt fra høst til april, fram til Lossivatnet er tomt. Både Båtsvatn kraftverk og Norddalen kraftverk kjøres gjerne for fullt store deler av vinteren. De har en samlet slukeevne på om lag 25 m³/s. Skjomen kraftverk brukes mye til regulering og start/stopp-kjøring, særlig fra vår til høst. Om vinteren er det mindre start/stopp-kjøring og mer jevnt høy produksjon.

Om våren kan det komme flere kubikk fra Norddalen til Iptojávri. Statkraft opplyser at det i denne perioden ikke er heldig at Iptojávri ligger høyt fordi det kan bli mottrykk i tunnelen fra Norddalen. I tillegg er det ønskelig å unngå overløp av magasin Iptojávri. Statkraft tapper derfor ned Tjårdavatnet, slik at det første vårtilsiget fra Norddalen kan tappes videre til Tjårdavatnet fra Iptojávri før det føres til transittmagasinet Sijdasjávrré. Om sommeren står både Båtsvatn og Norddalen kraftverk mens magasinene fylles opp.

Avtalen om Sitastransiteringen stadfester at ved magasintapping fra Langvatnet skal tilsvarende vannmengde samtidig overføres fra Sijdasjávrré til Tjårdavatnet og ved magasininfylling i Langvatnet skal tilsvarende overføres til Sijdasjávrré fra Tjårdavatnet-Iptojávri. Reguleringen omfatter døgnsenkning (èn meter) og tillater at Vattenfall bruker tilsiget på svensk side i Ritsen kraftverk i Gällevárri og videre i nedenforliggende Luleälv. Ifølge Statkraft gjør avtalen at de unngår tvangskjøring av Skjomen kraftverk.

5. Verdien av regulerbar kraft, systemtjenester og vern mot skadeflom

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for forsyningssikkerheten i Norge da de gir det norske kraftsystemet stor fleksibilitet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull, siden forbruket varierer ulikt med tilsiget. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Behovet for og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med omstillingen i energisystemet i Norge og i landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet og nedleggelser av termiske kraftverk gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

I avveiningen av nye eller endrede vilkår skal det gjøres en helhetlig vurdering av en rekke hensyn for å veie fordelene og ulempene. Ved eldre utbygginger ble natur og miljø ikke vektlagt på samme måte som i dag. Naturmangfold, fisk, friluftsliv og landskap er viktige hensyn som skal vektlegges ved revisjon. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. I tillegg er det i dag større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime.

Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tappt kraftproduksjon, reguleringsevne og evne til flomhåndtering.

Statnett har i rapporten "Verdien av regulerbar vannkraft" fra mars 2021 utredet betydningen den regulerbare vannkraften har for kraftsystemet i dag og i fremtiden. Statnett skriver at fleksibiliteten blir viktigere og mer verdifull fremover på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. Videre peker Statnett på at anleggets lokasjon og regulerbarhet i flere tilfeller er avgjørende for å håndtere spesifikke netttutfordringer. At kraftverk ofte blir aktivert for såkalt spesialregulering skyldes lokale eller regionale utfordringer med nettdriften. For disse eksisterer sjeldent alternative reguleringsressurser og restriksjoner kan dermed medføre at nettet må driftes med høyere risiko for avbrudd. Til slutt peker Statnett på at de kraftverkene som er høyest prioritert hos myndighetene for miljøforbedringer, såkalte kategori 1.1 kraftverk, leverer 75 prosent av sekundærreservene og 45 prosent av tertiærreservene i regulerkraftmarkedene. Vilkårsendringer for disse kraftverkene vil dermed kunne gi en vesentlig reduksjon i fleksibilitet, som er avgjørende for å holde kraftsystemet i balanse og ivareta forsyningssikkerheten.

Regulerte magasin bidrar til å jevne ut vannføringen i vassdrag og kan ha stor flomdempende effekt. Reguleringen av magasinene i Skjomenvassdragene bidrar i stor grad til flomdemping i Skjoma.

Departementet vil vise til Meld. St. 25 (2015-2016) Kraft til endring, der det framgår følgende: «flomdemping blir et sentralt tema ved revisjon av eldre reguleringskonsesjoner. I mange av disse sakene er det interessenter som ønsker magasinrestriksjoner av hensyn til natur, miljø og friluftsliv. Effekten på flomdempingskapasiteten vil variere fra sak til sak, men må tillegges betydelig vekt. Å ivareta den flomdempingskapasiteten som allerede finnes i reguleringsmagasinene vil være viktig». Departementet legger stor vekt på å ivareta reguleringsmagasinenes evne til å redusere omfanget av skadeflom.

6. Departementets vurdering av forslag og krav i revisjonssaken

Departementet vil drøfte de ulike sidene av saken som er nødvendig for å begrunne anbefalingen om å innføre nye konsesjonsvilkår for Skjomenreguleringen. For de temaene som ikke blir kommentert nærmere, slutter departementet seg til NVEs innstilling.

6.1 Magasinrestriksjoner

Krav om magasinrestriksjoner står sentralt i mange vilkårsrevisjoner. Om magasinrestriksjoner er aktuelt beror på forringelsen sett opp mot områdets verdi og potensial, det avbøtende tiltakets virkning på berørt verdi, hvor stort produksjonstapet blir og kostnadene knyttet til de nødvendige endringene. I tillegg kommer viktigheten av systemtjenester, forsyningssikkerhet og økt flomfare.

I sin høring til revisjonsdokumentet, har Naturvernforbundet i Narvik fremsatt krav om dato og nivå for magasinfylling i Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn) og Øvre Kjørrisvatnet. Naturvernforbundet mener dette vil være positivt for landskapsverdien og friluftsjessene noe flere andre høringsparter slutter seg til.

Magasinene i Skjomenreguleringen ligger oppdemmet i Narvikfjellene. Fjellplataet ligger mellom 650 og 1000 meter over havet med høyere topper innimellom. Landskapet blir brutt av storslagne

fjellformasjoner med spisse topper der breene står i slående kontrast til de frodige dalgangene. Fjellområdet er viktig for friluftsliv både for lokalbefolkningen og for tilreisende. Området er utgangspunkt for dagsturisme og for lengre turer innover mot og over til Sverige, med flere tilgjengelige DNT-hytter. Vassdragsreguleringen påvirker allmenhetens bruk av naturen, både ved at ferdsel med båt i magasinet kan bli utfordrende ved lav vannstand samt gjøre det lettere å komme til fjells på anleggsveier. En reguleringshøyde på 33 meter tørlegger store strandareal og påvirker landskapsopplevelsen når vannstanden er lav, særlig i perioder uten snø.

Båtsvatnet har reguleringsgrenser på øvre kote (HRV) 858 og nedre kote (LRV) 825 som tilsier en reguleringshøyde på 33 meter mens Øvre Kjørrisvatnet har reguleringsgrenser på HRV 885 og LRV 875 som gir en reguleringshøyde på 10 meter.

Statkraft anfører at med foreslåtte restriksjoner begrenses muligheten til å utnytte magasinene fullt ut. Regulanten mener det i år med lite tilsig blir vanskelig å fylle opp Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (Båtsvatn) innen 1. august, slik det foreslås i kravet. For å overholde kravet påpeker de at det i slike år må holdes igjen vann om vinteren og produksjonen må avsluttes i februar. Det innebærer at de ikke får utnyttet et restvolum i magasinet tilsvarende 90 GWh (61 mm^3) til produksjon i Skjomen kraftverk. I tillegg påpeker de at det gir det en redusert vinterproduksjon årlig på om lag 30 GWh i Båtsvatn kraftverk.

Statkraft hevder videre at også fyllingskravet for Øvre Kjørrisvatnet vil påvirke utnyttelsen av magasinet i år med lite tilsig. De viser til at Øvre Kjørrisvatnet blir tappet ned mot slutten av året, som regel i desember. Dersom det innføres en magasinrestriksjon om å holde Øvre Kjørrisvatnet på HRV fra 1. juli - 30. september, vil de måtte holde igjen 12 mm^3 av det totale magasinvolumet på 14 mm^3 for å være sikker på å nå HRV den 1. juli. Dette fører til at omtrent 50 prosent av magasinvolumet blir utnyttet om vinteren. Statkraft mener at begge forslagene til magasinrestriksjon vil gå ut over forsyningssikkerheten om vinteren.

NVE mener deres vurderinger om fyllingsrestriksjoner stemmer godt overens med regulantens. NVE hevder at dersom magasinet skal holdes på et bestemt nivå innen en viss dato i alle år, vil dette medføre at en stor del av magasinkapasiteten i de to magasinene ikke kan utnyttes. NVE påpeker videre at dersom det innføres magasinrestriksjon i ett av magasinene i systemet kan dette føre til at andre magasin i reguleringen påvirkes og fylles på et lavere nivå. NVE legger vekt på at Skjomen kraftverk er svært viktig for forsyningssikkerheten og benyttes hyppig til reguleringstjenester, nettopp på grunn av magasinkapasiteten. Etter direktoratets vurdering vil innføring av magasinrestriksjoner ha større konsekvenser enn pålegg om slipp av minstevannføring. NVE anbefaler ikke pålegg om magasinrestriksjoner på noen av magasinene i vassdraget.

Departementet er enig i NVEs vurderinger og anbefaler ikke magasinrestriksjoner hverken i Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn), Øvre Kjørrisvatnet eller i noen av de andre magasinene i vassdraget. Med dagens regulering fylles Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn) til kote 856 (HRV minus 2 meter) de aller fleste år innen 1. august. Dette er i stor grad tilsvarende for Øvre Kjørrisvatnet. Av hensyn til landskap og friluftsliv vurderer også departementet at dette er akseptabel mengde vann i magasinene for å kunne opprettholde et visst villmarkspreg. Departementet ser ikke magasinrestriksjoner for de to magasinene som realistiske uten at dette vil gå ut over

konsesjonærens mulighet til å utnytte konsesjonen fullt ut. Magasiner med stor magasinkapasitet og god reguleringsevne er viktige for det norske kraftsystemet og særlig verdifulle for forsyningssikkerheten. Statkrafts reguleringsanlegg i Skjomen er ifølge Statnett av en slik art fordi det bidrar med betydelige mengder regulerbar kraft og er en viktig bidragsyter til forsyningssikkerheten i området. Reguleringens evne til å håndtere flom ved aktiv bruk av magasinene er også et moment departementet tillegger stor vekt.

6.2 Minstevannføring

6.2.1 Utvikling og status for anadrome arter

Skjoma er anadromt vassdrag med både storvokst laks og sjørret. Anadrom strekning er på om lag 15 kilometer og strekker seg fra elveutløpet og opp i elven til Lillefallet. I 2018 ble det bygget laksetrapp i Storefallet for å øke gyte- og oppvekstområder for laks og sjørret. Anadrom strekning er etter dette utvidet med om lag 6 kilometer.

Før utbyggingen var Skjoma en god lakseelv. De første årene etter reguleringen ble det satt ut lakseyngel og smolt, men pålegget ble sløyet i 1986 fordi man mente det var tilstrekkelig naturlig reproduksjon til å rekruttere de begrensede strekningene som var egnet som oppvekstområder. Etter en mangeårig negativ utvikling av laksebestanden på 1990-tallet, ble det i 1997 satt i gang nye fiskefaglige undersøkelser.

I NVE rapport 49/2013 fremgår blant annet: *«Både lakse- og sjørretbestanden er vesentlig svekket av reguleringen og fravær av minstevannføring i Skjoma. Laksebestanden regnes som sårbar, og sjørretbestanden har vesentlig redusert tilstand. Sjørøye forekommer, men regnes som ikke selvreproduserende»*. Miljødirektoratet (Lakseregisteret) har i 2021 karakterisert bestandssituasjonen i Skjoma som svært dårlig for laks og dårlig for sjørret med vannkraft som avgjørende faktor for plasseringen. Trenden er nedadgående.

Skjoma er ikke nasjonalt laksevassdrag, men er prioritert i NVEs og Miljødirektoratets revisjonsrapport som et viktig vassdrag i regionen når det gjelder laks og sjørret. Gjeldende vannforvaltningsplan har senere oppgradert vassdraget og åpner nå for at det kan pålegges tiltak på anadrom strekning som kan medføre tapt kraftproduksjon for å bedre miljøtilstanden.

6.2.2 Konkretisering og begrunnelse av krav

Det er ingen fastsatte slipp om minstevannføringer i dagens manøvreringsreglement for Skjomenvassdraget. I forbindelse med revisjonen er det reist krav om slipp av vann på flere av strekningene som er fraført vann.

Narvik kommunes krav om minstevannføring er motivert ut fra hensynet til et mer helhetlig økosystem i og ved elven i tråd med de føringer som ligger i vannforskriften. Under dette hovedkravet kommer ulike forslag om slippstørrelser og slippunkt samt tidspunkt (sommer/vinter).

Skjomen bygdeutvalg har konkretisert kravet om minstevannføring mer utførlig. De mener sommervannstanden i Skjoma må økes for å unngå at bestanden av laks og sjørret når et unaturlig lavt nivå. Bygdeutvalget foreslår to slipp henholdsvis via Sørrelva og Nordelva. Dette for å ivareta ikke bare anadrome arter, men også å øke forholdene for akvatisk liv samt bedre livsvilkår for naturtypene som finnes i tilknytning til disse elvestrekningene. Videre peker de på vintervannstanden som den største flaskehalsen for det akvatiske livet i vassdraget. Forholdet

mellom gytevannstand og laveste vintervannstand må minimeres sammen med tilstrekkelige vannmengder for å hindre innfrysing av deponert rogn. Bygdeutvalget mener dette må utredes slik at man finner best mulige løsninger for vannmengder, vanntemperatur og slippsteder.

Narvik Omegn Jeger og Fiskerforening stiller seg i helhet bak kravet fra Skjomen Bygdeutvalg. Det samme gjør Naturvernforbundet og Elvegård grunneierlag.

Etter høring av revisjonsdokumentet er kravene ytterligere presisert og støttet av de fleste høringspartene. Regulanten har sammenfattet dem i en egen tabell (tabell 1). Naturvernforbundet påpeker dessuten at deler av nedbørfeltet er mer brepåvirket og at særlig vannet fra Norddalen kan gi problemer med nedslamming av gyteområder lengre ned i vassdraget. De hevder at vannslipp som ikke medfører tilslamming vil være fra Kjørrisdalen, Kobbvatnet, Rundtindvatnet og Middagsvatnet og at det derfor er ønskelig med større vannslipp til Sørrelva enn til Nordelva av hensyn til anadrom del av vassdraget.

I tillegg er det kommet krav om renseflom for å spyle ut sand og slam.

Tabell 1: Innkomne krav om minstevannføring med størrelser og slippunkt.

Slippsted /målepunkt	A5 - Skjomedalen Grendelag				A6 - Skjomen bygdeutvalg				A7 - Naturvernforbundet i Narvik			
	Sommer		Vinter		Sommer		Vinter		Sommer		Vinter	
	Mengde	Tidsrom	Mengde	Tidsrom	Mengde	Tidsrom	Mengde	Tidsrom	Mengde	Tidsrom	Mengde	Tidsrom
Garnes	8 m ³ /s 6 m ³ /s	15.07-15.08 16.08-15.09	1,5 m ³ /s	1.10-01.05	8 m ³ /s 6 m ³ /s	15.07-15.08 15.08-15.09	2 m ³ /s	1.10-30.04				
Inntak Sealggajohka									1 m ³ /s	Fast		
Norddalen dam	100 l/s	Fast	100 l/s	Fast	200 l/s	1.07-30.09	100 l/s	1.10-30.04	200 - 500 l/s	Sommer	100 l/s	Vinter
Inntak Kobbvatnet	200 l/s	Fast + adaptivt	100 l/s	Fast + adaptivt	200 l/s	1.07-30.09 + adaptivt til 15.09	100 l/s	1.10-30.04 + adaptivt	100 l/s	1.05-01.08	500 l/s	1.08-01.05
Inntak Kjørrisrelva	200 l/s	1.07-30.09			400 l/s	1.07-30.09	100 l/s	1.10-30.04	200 l/s	Sommer	100 l/s	Vinter
Rundtindrelva	200 l/s	1.07-30.09			200 l/s	1.07-30.09	100 l/s	1.10-30.04	Tilbakeføring	Fast	Tilbakeføring	Fast
Overføring Middagsrelva til Kjårda									100 l/s	Fast	100 l/s	Fast

6.2.3 Departementets vurdering av krav om minstevannføring

Før utbygging av kraftverket, i perioden 1920-1970, lå gjennomsnittlig vannføring i vinterhalvåret på 3,5 m³/s, mens det etter utbygging i perioden 1985-2015 typisk lå under 0,5 m³/s. Vannføringen er redusert med om lag 90 prosent i vinterhalvåret og 80-90 prosent i sommerhalvåret, med unntak av perioden før toppen av vårflommen (jf. NINA-rapport 1524). Det er i gjeldende konsesjon ingen krav til vannføring i Skjoma.

NVE anbefaler at det slippes minstevannføring i Skjoma hele året. Gjennom vinteren, det vil si i perioden 15. november – 14. mai, foreslås det et fast slipp fra magasin Iptojávri på 1 m³/s. I sommerhalvåret anbefales det en minimumsvannføring målt ved Garnes på henholdsvis 4 m³/s og 1 m³/s (15. mai – 14. september og 15. september – 14. november).

NVE mener at minstevannslipp gjennom hele året vil redusere risikoen for tørrlegging og bunnfrysing av gytegroper om vinteren samt sikre arealer for produksjon av ungfisk på sommeren, spesielt sensommeren.

Antatt årlig produksjonstap er satt til 40 GWh som utgjør tre prosent av totalproduksjonen på 1,3 TWh/år. Etter NVEs vurdering vil fleksibiliteten og regulerbarheten i systemet i liten grad bli påvirket.

Departementet legger vekt på at resultater fra fiskebiologiske undersøkelser over tid gir et godt kunnskapsgrunnlag om fiskens livssyklus i Skjoma. Vi vurderer det samlede materialet samt funnene i siste hovedrapport fra påleggsundersøkelsene (NINA Rapport 1854) som tydelige og støtter disse. Det betyr at vassdraget har oppnådd den produksjonen av anadrom fisk som er mulig med dagens vannføring i Skjoma. En vesentlig økning i rekrutteringen ut over dagens nivå kan kun oppnås ved å øke produksjonsarealet i tiden det er mest begrenset. Departementet mener at det er dokumentert dødelighet av rogn og yngel ved innfrysing på vinterstid samt lite tilgjengelig skjul- og oppvekstområder for ungfisk på sommerstid og at dette er flaskehalser for produksjon av fisk. Departementet er derfor enig i at det pålegges slipp av helårlig minstevannføring i Skjoma av hensyn til gyte- og oppvekstområder for laks- og sjørøret.

Når det gjelder selve nivået på minstevannføringen er det gjennomført utredninger av vanndeckt areal og økt smoltproduksjon på ulike vannføringer. I løpet av prosessen er det kommet inn ulike krav om nivå. Naturvernforbundet sammen med Norges Jeger – og Fiskerforbund oppfordrer i sitt innspill til departementet, en samlet økt minstevannføring både vinter og sommer. Det er i tillegg kommet flere forslag til slippsted for å kunne sikre riktig kvalitet på vannet samt gi Statkraft fleksibilitet i sin manøvrering av anleggene. Departementet vil i det følgende vurdere tidspunkt, nivå og slippsted for vannføringen.

Vintervannføring

NVE påpeker at etter utbyggingen har lav vintervannføring blitt en ekstra sårbar faktor for utvikling av fisk, der særlig innfrysing av fisk og gytegroper er synlige. NVE viser til undersøkelser NINA har gjennomført der sammenhengen mellom vannstand i gyteperioden og vintervannføringen er studert. NVE mener at gytegruppunderøkelsene viser at høy vannføring under gytingen gjør at gropene blir lagt nærmere elvebredden og dermed har lettere for tørrlegging og innfrysing når vannstanden synker, og det blir kaldere utover vinteren. Lite vanndeckt areal fører også til mangel på skjultilgang og leveområder generelt.

NVE er opptatt av hvordan ulike slipp lengre opp i vassdraget vil påvirke vannføringen ved Gamnes og har bedt Statkraft beregne hvor stor vannføringen blir med et vannslipp fra Iptojávri på henholdsvis 0,2 m³/s, 0,5 m³/s, 1,0 m³/s og 1,5 m³/s. I tillegg har NVE bedt regulanten å vurdere hvilken betydning de estimerte vannslippene fra Iptojávri vil ha for vanndeckt areal i Skjoma og Sordalselva. Notatet viser at vanndeckt areal i elva minker i takt med at vannføringen avtar, men at det fortsatt vil være områder med vanndeckt areal i kulper og terskler som holder på vannet selv om vannføringen blir borte. Med økt vannføring er det størst økning i vanndeckt areal for de viktigste gyteområdene «brekk», «stryk» og «kompliserte stryk». En økning av vannføring fra 0,5 til 1,0 og 1,5 m³/s utvider vanndeckt areal i disse habitatområdene med 16 - 41 prosent. Økningen er størst for vannføringer under 1,0 m³/s. Rapporten viser at det i gyteperioden er viktig

at det i tillegg til nok vanndekt areal også må være en viss dybde for at fisken skal komme til for å gyte.

Basert på dette mener NVE at økt vintervannføring vil stabilisere vannforholdene å sikre vanndekt areal slik at man unngår bunnfrysing og tap av gytegroper. I tillegg mener NVE et fast slipp gjennom vinteren også vil bedre næringsforholdene for fisk. NVE anbefaler derfor at det innføres et fast slipp fra Iptojávri med oppstart etter gyteperioden. De hevder dette vil være mulig å oppnå uten at det går utover systemtjenestene i særlig grad. Ut fra deres beregninger vil et fast slipp i perioden 15. november – 14. mai gi et produksjonstap på 26,5 GWh/år.

Statkraft påpeker viktigheten av Iptojávri som magasin til kraftproduksjon spesielt før tilsiget starter om våren. De mener et slipp av minstevannføring herfra kan føre til at det blir energimangel og at Skjomen kraftverk da ikke kan bidra til systemtjenester slik som regulerkraft og lastbehov i nettet. Videre mener de at reelle kostnader for bygging av slippanordning, som ikke gir magasinrestriksjoner, ikke er hensyntatt i NVEs innstilling. Statkraft har tidligere anslått at slippanordning på Iptojávri vil koste om lag 3 MNOK. Dette anslaget er knyttet til kostand for å bytte ut eksisterende tappeluken. Tappeluken ligger i det laveste punktet i betongdammen og er 4,5 meter over LRV. For at luken skal ha tilstrekkelig kapasitet for å tappe 4 m³/s må vannstanden holdes høy, som medfører at reguleringen til Iptojávri begrenses i stor grad.

Å etablere en slippanordning med kontrollert vannslipp ned til LRV hevder Statkraft vil kreve større inngrep. Statkraft hevder denne løsningen er teknisk krevende og heftet med stor usikkerhet. De anslår kostnaden til et sted mellom 30 – 55 MNOK.

Foruten kostnader knyttet til bygging av slippanordning mener Statkraft at kravet vil gi utilsiktede magasinrestriksjoner. De hevder forslaget om vannslipp fra Iptojávri innebærer at også magasinene Lossivatnet og Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn) må disponeres annerledes enn i dag, og at dette gir utilsiktede magasinrestriksjoner. Statkraft hevder at Iptojávri ikke har nok naturlig tilsig til å slippe 1 m³/s på vinteren. Om vinteren, i forbindelse med uttak av vann fra Langvatnet, ligger Tjårdavatnet med lav vannstand og kan ikke bidra til å overføre vann til Iptojávri for å opprettholde minstevannføringen. Statkraft må da kjøre Norddalen eller Båtsvatn kraftverk for å få påfyll av vann til Iptojávri. NVEs forslag vil føre til en suboptimal utnyttelse av magasinene og kraftverkene, som er en samfunnskostnad regulanten mener burde vært redegjort for i NVEs innstilling.

Statkraft foreslår i stedet å benytte eksisterende tverrslag i tunnelen mellom Iptojávri og Norddalen. De mener man i perioder med stor vannføring fra Norddalen vil kunne bruke vann herfra til minstevannføring og i perioder med lav/ingen vannføring fra Norddalen vil vann fra Iptojávri kunne brukes til minstevannføring. Statkraft mener denne løsningen gir større fleksibilitet i forbindelse med rehabilitering og vedlikehold av dammer og vannveier. Løsningen er estimert til å koste mellom 22 – 53 MNOK.

Statkraft viser videre til at det er påvist lake i Iptojávri og at et vannslipp vil øke risikoen for spredning av lake til Skjoma.

Departementet viser til vannslippet fra Iptojávri på henholdsvis 0,2, 0,5, 1,0 og 1,5 m³/s som NINA har utredet. NINA konkluderer med at en økning i vintervannføring på 1,5 m³/s vil ekspandere vanndekt areal med 70 prosent, og at dette vil være gunstig for videreutvikling av

fiskebestanden. De viser også til at en økning av vannføring i de viktigste gyteområdene fra 0,5 til 1,0 og 1,5 m³/s gir 16 – 40 prosent økning i vanndekt areal. Økningen er størst under 1,0 m³/s.

Departementet mener dette viser at villaksen vil nyte godt av et slipp på 1,0 m³/s og anbefaler dette og ikke den optimale størrelsen på 1,5 m³/s for blant annet å redusere tap av kraft.

Ved slipp av vintervannføringer under dette, fra 0,75 m³/s og nedover, vil vannstanden bli så lav at arealene er lite egnet som habitat for fiskeyngel i tillegg til økt sjanse for bunnfrysing gjennom vinteren. Denne størrelsen på minstevannføringen vil ikke ha tilsiktet effekt på villaksen og anbefales følgelig ikke av departementet.

Sommervannføring

Lav vannføring på sensommeren blir vurdert å være en flaskehals for ungfisk og smoltproduksjon samt byttedyrproduksjon. Med dagens vannføringsmønster er vanndekt areal i sommerhalvåret minst i august og september, en periode med god temperatur og god produksjon av bunndyr og insekter i elva. En økning i vannføring i denne perioden vil bedre næringstilgangen for ungfisk i elven samt utvide skjultilgangen i den perioden denne er mest begrenset. I sin tur vil dette bedre vekst, overlevelse og rekruttering hos både laks og sjøørret samt sikre en mer robust laksebestand.

NINA har utredet slipp av minstevannføring i størrelsesorden 1,5, 2, 3 og 4 m³/s. Utredningen viser at ungfiskproduksjonen (og dermed smoltproduksjonen) kan antas å øke med 10-40 prosent for minstevannføringsscenarier for sommerhalvåret fra 1,5 til 4 m³/s. Mer konkret er det estimert en økning på mellom 10 og 15 prosent ved slipp av 1,5 m³/s mens økningen er 25 - 50 prosent ved 4 m³/s.

Departementet mener dette viser at fiskebestandene vil ha god effekt av et slipp på 4 m³/s. Til tross for at det er store friluftsverdier i området og et slipp på 6 - 8 m³/s vil gi et bedre visuelt inntrykk av elven og landskapet, mener departementet at kostnadene knyttet til et slikt slipp ikke kan forsvares.

Det kan synes som om nedre grense for vannslipp og produksjonsøkning av fisk i vassdraget ligger på 4 m³/s. Hverken NINA eller Miljødirektoratet mener slipp under dette vil komme fiskebestanden til gode. De påpeker at det tvert imot burde vært gjort beregninger av økt smoltproduksjon på nivåer over 4 m³/s.

Når det gjelder størrelse på høstvannføringen, det vil si under gytingen, så er det viktig at denne ikke blir for høy sett i forhold til vinteren, slik at fisken gyter på områder som senere kan bli tørrlagt. Samtidig viser målinger at vannføringen på slutten av gyteperioden kan gå under 1 m³/s. Det er viktig at det er nok vann til at fisken får benyttet nødvendige gyteområder, slik at potensialet blir utnyttet mest mulig. En sikring av vannføring som minst er på nivå med vintervannslippet på 1 m³/s, synes departementet er fornuftig. Nivå under og over dette vil kunne føre til tørrlegging av gytegroper som ikke er hensiktsmessig.

Samlet vurdering av minstevannføring

Statkraft hevder at minstevannføringen i Skjoma vil ha usikker miljøeffekt, men en klar negativ effekt for kraftproduksjon. Statkraft hevder at et betydelig mindre vannslipp kan sikre vanndekket areal i flaskehalsperioder, og viser til utredninger utført fra NINA.

NVE påpeker i brev til departementet av 5.juni 2024, at dette er de samme utredningene direktoratet har lagt til grunn for sin anbefaling i saken. NVE påpeker videre at ungfiskproduksjonen, og dermed smoltproduksjonen, antas å øke med 10-40 prosent ved en økning av minstevannføringen på sommeren fra 1,5 til 4 m³/s. NVE viser også til nylig utarbeidet NINA rapport som de mener underbygger NVEs argumenter for økt minstevannføring. Det vurderes at «...er krav om minstevannføring det eneste tiltaket som kan gi økt ungfiskproduksjon over hele anadrom strekning i Skjoma».

NVE mener slipp gjennom hele året vil redusere risikoen for tørrlegging og bunnfrysing av gytegroper om vinteren og sikre produksjonsareal for ungfisk om sommeren, spesielt sensommeren. NVE anbefaler fast slipp fra Iptojávri på vinterstid på grunn av magasinets plassering i reguleringen og at det gir sikker tilgang på vann.

Statkraft har i sine kommentarer til NVEs innstilling vist til muligheten av å slippe vann fra eksisterende tverrslag i tunnelen mellom Iptojávri og Norddalen. Dette er en løsning Statkraft ikke har fremmet tidligere. Dette innebærer at vann fra Norddalen kan benyttes til minstevannføring i perioder med stor vannføring fra Norddalen, og i perioder med lav/ingen vannføring fra Norddalen vil vann fra Iptojávri kunne brukes til minstevannføring.

NVE er åpne for et manøvreringsreglement som også kan inkludere alternative slippsteder for minstevannføringer.

Statkraft ønsker mer fleksibilitet rundt kravet om minimumsvannføring ved Gamnes for å redusere sikkerhetsmarginen, og følgende produksjonstap, for å oppfylle kravet ved Gamnes. For å gjøre det mer fleksibelt foreslås det som eksempel gjennomsnittsmåling over en uke. Statkraft påpeker videre at krav om å holde en minimumsvannføring ved Gamnes på 4 m³/s fra 15. mai vil kreve at de må holde igjen 4 mill. m³ vann i Iptojávri for å være sikker på å kunne slippe vann frem til snøsmeltingen starter. De viser til at de før snøsmeltingen er avhengig av at kraftverkene oppstrøms Iptojávri produserer. Dette anses som en såpass usikker løsning, ettersom kraftverkene ligger høyt til fjells og er vanskelig tilgjengelig om vinteren. De mener dette kan unngås, dersom vilkåret om minstevannføring på sommeren endres slik at det først trer i kraft etter at snøsmeltingen har startet.

NVE anbefaler ikke slik gjennomsnittsmåling ved Gamnes, da dette både er vanskelig å følge opp for myndighetene og det kan innebærer perioder med svært lite vann og følgende konsekvenser. Når det gjelder en eventuell justering av manøvreringsreglementet med hensyn til slippsted for vintervannføring og at minimumsvannføringen ved Gamnes trer i kraft når snøsmeltingen starter, mener NVE fleksibiliteten i reguleringen kan ivaretas i tilstrekkelig grad og sannsynligvis redusere noe av produksjonstapet.

Departementet støtter NVEs vurderinger og tilrår at det kan inkluderes alternative slippsteder for minstevannføringer og at minstevannføringen ved Gamnes trer i kraft når snøsmeltingen starter. Skjomenverkene er et komplekst vannsystem, der magasinene må fylles og tappes i samsvar med hverandre. Departementet ser det ikke som avgjørende at det faste vannslippet skjer fra Iptojávri, dersom oppfyllelsen av vilkåret kan gjøres med tilsvarende mengde vann fra annet sted, som eksempelvis fra eksisterende tverrslag i tunnelen mellom Iptojávri og Norddalen. På denne måten mener departementet det gir gode muligheter for å planlegge produksjonen på en slik måte at fleksibiliteten fremdeles er godt ivarett.

For å styrke leve- og oppvekst vilkårene for anadrom fisk anbefaler departementet et helårlig slipp av minstevannføring i Skjoma. Departementet anbefaler et fast slipp fra magasinet Iptojávri på 1 m³/s i tiden 15. november-14. mai. Vi anbefaler videre at det holdes en minimumsvannføring i Skjoma målt ved Gamnes på 4 m³/s i tiden 15. mai - 14. september og 1 m³/s i tiden 15. september - 14. november. Ved sen snøsmelting kan overgangen fra fast vintervannsslipp til sommervannsslipp øke gradvis fra snøsmeltingen starter om våren frem til vannføringen i Skjoma ved Gamnes når 4 m³/s, senest 15. juni.

Foreslåtte restriksjoner for vannføring vil medføre et årlig produksjonstap på om lag 40 GWh, sammenlignet med i dag. Dette utgjør rundt 3 prosent av årlig totalproduksjon i kraftverkene som er på 1,3 TWh/år.

Statkraft mener tap av fornybar energi ikke kan forsvares og at samfunnskostnaden er for høy. De påpeker videre at den regulerbare kraften er verdifull og at vannkraftverk som Skjomen med stor magasinkapasitet og god reguleringsevne er særlig verdifulle og derfor ikke bør få restriksjoner på driften.

Statkraft påpeker at fordi utløpet til kraftverket går i sjøen, er det mulig med effektkjøring og rask endring i produksjonen uten at det påvirker vannføringen i elven. Statkraft mener regjeringens kraft- og industriløft i Finnmark har endret forutsetningene for utviklingen av kraftsystemet, og at det er behov for mer fleksibel kraft i Nord-Norge. Et produksjonstap i Skjomen på 40 GWh/år mener de vil føre til redusert evne til å levere systemtjeneste og vil i tillegg gi negativ påvirkning på kraftsystemets evne til å opprettholde kraftbalansen. Statkraft viser til uttalelse fra Statnett som underbygger dette og påpeker at Skjomen kraftverk er viktig både i et regionalt perspektiv og på nasjonalt og nordisk nivå.

Statnett påpeker i sitt høringsinnspill på at vannkraftverk med magasin er viktige for forsyningssikkerheten og at fleksibiliteten de leverer er avgjørende for å holde de samlede kostnadene nede. De viser til at Skjomen er et kraftverk med god fleksibilitet som benyttes hyppig til reguleringstjenester og er et viktig kraftverk på nordisk, nasjonalt og regionalt nivå. Kraftverket var spesielt viktig før ny 420 kV ledning fra Ofoten til Balsfjord ble ferdigstilt. Etter at denne ble satt i drift ble flaksehalene i området betraktelig redusert, forsyningssikkerheten forbedret og spesialreguleringene fra Skjomen redusert.

NVE har vurdert forholdet til systemtjenester i sin behandling av revisjonen av Skjomen kraftverk. Deres beregninger viser at et fast slipp i perioden 15. november -14. mai som anbefalt gir et produksjonstap på 26,5 GWh/år. NVE har også i sin innstilling lagt til grunn at Skjomen kraftverk er viktig ved levering av systemtjenester. NVE mener at Skjomen kraftverk fortsatt kan bidra med denne typen tjenester, selv om det pålegges en minstevannføring i vassdraget. NVE har videre lagt vekt på at Skjomen kraftverk blir brukt mindre til spesialregulering i regulerkraftmarkedet etter ferdigstillingen av 420 kV-ledningen fra Ofoten til Balsfjord høsten 2017. Dette bekreftes også i uttalelsen fra Statnett av oktober 2023.

NVE viser i sitt brev av 5. juni 2024 til at forsyningssikkerheten i området er forbedret og andelen av spesialregulering fra Skjomen lavere. De påpeker at det totale volum med reguleringstjenester i Skjomen imidlertid har økt kraftig etter at 420 kV-ledningen ble ferdigstilt. I prisområde NO4 er Skjomen største bidragsyter av manuelle reserver (mFRR), og i innværende år startet de opp med levering av automatiske reserver (aFRR). Statkraft har i

tidligere notat med tilleggsinformasjon grovt anslått at systemtjenester vil reduseres på samme nivå som reduksjon i kraftproduksjon, dvs. ca. 3 prosent basert på NVEs krafttapsberegninger.

Basert på dette legger NVE til grunn at Skjomen kraftverk fortsatt vil være en sentral bidragsyter for forsyningssikkerheten også med de foreslåtte slipp av minstevannføringer.

Departementet vil påpeke at tap av fleksibilitet i vannkraftverk er i størst grad knyttet til begrensninger på hastighet for opp- og nedkjøring (rampingrestriksjoner). De anbefalte minstevannsslippene vil legge føringer på regulantens produksjonsplan som vil sette strengere føringer for dem, men de vil ikke få konsekvenser for hvordan Skjomen kraftverk reguleres opp og ned ettersom det ikke er anbefalt rampingrestriksjoner. Departementets vurdering er derfor at Skjomen fremdeles er et kraftverk med god fleksibilitet og med mulighet til å kunne levere systemtjenester.

6.3 Krav knyttet til standardvilkårene

Det er fremmet en rekke krav om ulike tiltak som vil kunne følges opp med hjemmel i nye standardvilkår. NVE foreslår innføring av nye og moderne standardvilkår. Dette vil gi myndighetene hjemmel til å pålegge relevante og avbøtende tiltak. Departementet viser til NVEs drøfting i innstillingen og slutter seg i hovedsak til NVEs vurderinger og anbefalinger. Departementet vil likevel knytte merknader til noen av disse kravene basert på departementets befarings- og innkomne uttalelser.

Naturforvaltning

Terskler og biotopjusterende tiltak

Narvik kommune viser at elven flere steder må utbedres med biotopjusterende tiltak i kombinasjon med økt vannføring. Det ble også under høringsrunden og på departementets befarings- og innkomne uttalelser påpekt viktigheten av en slik plan.

Det er etablert flere terskler i vassdraget. I 2010 ble det gjort en gjennomgang av eksisterende tiltak langs Skjoma, med opplysninger om vedlikehold og reparasjoner av tiltakene og vurdering av langtidseffektene av de etablerte tiltakene. Flere av tersklene er vurdert som unødvendig bratte og glatte og det bør gjøres noe ombygging for å rette opp dette. Utløpskanalen fra tersklene kan gjøres slakere og lengre, med steinsetning for å gi god hulromstilgang. Slik det er i dag er disse rennene i stor grad i betong, og fremstår som dårlig oppveksthabitat for ungfisk.

NVE anbefaler at Statkraft pålegges å utarbeides et forslag til tiltaksplan for biotopiltak for anadrom strekning i Skjomen, som ses i sammenheng med foreslåtte slipp av minstevannføring. Tiltaksplanen skal utarbeides både med tanke på tiltak for å bedre gyteområder og oppvekstvilkår for sjørret og laks og følge opp laksetrappens funksjon.

Departementet slutter seg til NVEs forslag om at Statkraft pålegges å utarbeide et forslag til tiltaksplan for biotopiltak på anadrom strekning i Skjoma og at denne sees i sammenheng med nytt slipp av minstevannføring. Gode habitat henger sammen med blant annet begroing og tilgroing samt sideløp og flomløp. Departementet anbefaler at en slik undersøkelse også inkluderer denne problematikken. Departementet mener at regulanten må utarbeide planen i samråd med NVE og Miljødirektoratet. Planen skal sendes til NVE for godkjenning innen seks måneder etter at nye vilkår er vedtatt.

Innlandsfisk

Det er påvist lake i Iptojávri. Dette er en uønsket art som sannsynligvis har kommet til Iptojávri fra Sverige via Sitasoverføringen. I henhold til naturmangfoldloven er det ulovlig å spre uønskede arter, men det er ikke redegjort for risiko knyttet til spredning av lake i NVEs innstilling. I innstillingen står det at det er liten eller ingen risiko for skade på naturmangfold.

Statkraft viser til at et vannslipp fra Iptojávri vil øke risikoen for spredning av lake til Skjoma.

Miljødirektoratet mener laken er antatt innført gjennom kraftverksoverføringene fra Sijdasjávri i Sverige og som en del av Skjomenutbyggingen. Etter pålegg fra Statsforvalteren i Nordland, kartla NINA i 2018 utbredelsen av arten i kraftsystemet. Arten ble dokumentert i Tjårdavatnet, Iptojávri og Iptojávri/Vatn 613 moh. Miljødirektoratet viser til at spredning av nye arter ikke er ønskelig og at slipp av minstevannføring fra Iptojávri kan bidra til at lake spres nedover vassdraget til anadrom strekning. NINA skriver imidlertid at lake allerede gjennom tidligere overløp på dammen kan ha spredt seg nedstrøms magasinet. Dette vil også kunne skje i framtida, uavhengig av om det slippes minstevannføring eller ikke. NINA skriver videre at det er kjent lake i en rekke anadrome vassdrag i Troms og Finnmark (f.eks. Målselva, Signaldalselva, Skibotnelva, Reisaelva, Kvænangselva, Altaelva og Tanaelva) uten at det er påvist skade på bestandene av anadrom laksefisk. NINA kjenner heller ikke til skadelige patogener som lake kan overføre til laks- og ørretbestander. NINA vurderer derfor at de positive sidene ved å slippe minstevannføring som viktigere enn å redusere risikoen for at lake skal kunne spre seg nedstrøms.

Statsforvalteren skriver også i sin høringsuttalelse at det vurderes som sannsynlig at lake allerede har spredd seg nedover fra Iptojávri til Sørelva og Skjoma. De vurderer at lake kan tenkes å trives i mer stilleflytende deler av elva, som for eksempel i terskelbassengene, og at det kan bli konkurranse mellom artene der, men at det er mer tvilsomt om lake vil kunne påvirke laks og sjørret i mer strømsterke områder, som er disse artenes viktigste leverom.

I lys av at det er sannsynlig at lake allerede har spredt seg nedover vassdraget, og/eller vil kunne gjøre dette i framtida også uten slipp av minstevannføring, mener Miljødirektoratet at spredning av arten ikke bør tillegges vekt i saken. I likhet med NINA og Statsforvalteren kjenner heller ikke Miljødirektoratet til at lake kan ha negative effekter på anadrom laksefisk i elv.

Departementet støtter Miljødirektoratets vurdering, men vil legge til at dersom det skulle vise seg å være et problem med spredning av lake til nye deler av reguleringsområdet, kan Miljødirektoratet med hjemmel i naturforvaltningsvilkåret pålegge regulanten å redusere omfanget av laken i reguleringsområdet gjennom f.eks utfisking.

Departementet mener det også er verdt å merke seg at spredning av lake til systemet allerede er en effekt av kraftutbyggingen, og at en eventuell negativ effekt av konkurranse/predasjon fra lake i terskelbassengene vil kunne reduseres gjennom økt strømhastighet og gjennomstrømning ved slipp av minstevannføring, samt ved biotopjusteringer.

Reindrift

Reindriftnæringen ved berørte reinbeitedistrikter og Sametinget har blitt orientert om revisjonen og invitert til å fremme krav og avgi uttalelser i revisjonssaken. Verken distriktene eller Sametinget har uttalt seg eller ønsket konsultasjoner. NVE kan ikke se at det har vært avdekket

forhold som tilsier behov for å gjøre ytterligere undersøkelser og vurderinger av utbyggingens konsekvenser for reindrift. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

6.4 Andre forhold

Det er fremmet flere krav om mindre tiltak som gjelder tilgang for allmenheten til vassdraget som vann- og temperaturmålinger, turveier, veier, parkeringsplasser, fiskeplasser, båtutsett i magasin med mer. Departementet slutter seg til NVEs vurderinger av disse kravene, som i hovedsak vil kunne vurderes innenfor rammene av standardvilkårene.

7. Forholdet til vannforvaltningsplanen

Bestandstilstanden for laks i Skjomen er karakterisert som «svært dårlig», mens sjørretbestanden er «dårlig». I henhold til regional vannforvaltningsplan for Nordland er reguleringen av vassdraget og manglende minstevannføringer er den viktigste påvirkningsfaktoren i Skjoma.

Utarbeidelse av vannforvaltningsplaner er i henhold til veilederen for kapittel 2 i naturmangfoldloven et eksempel på operasjonalisering av økosystemtilnærming og samlet belastning. I vannforvaltningsplanene har påvirkninger innen ulike sektorer og aktuelle tiltak blitt vurdert samlet, og prioritert opp mot hverandre.

I den godkjente vannforvaltningsplanen fra 2022 er miljømålet for vannforekomst Skjoma-Elvegårdselva satt til Godt Økologisk Potensial (GØP), og forutsetter slipp av minstevannføring som et tiltak på strekningen. I tillegg er vannforekomsten, oppført med miljømål som kan medføre andre typer tiltak som ikke medfører krafttap. Departementet finner at revisjonsvedtaket sikrer at relevante tiltak gjennomføres for å oppnå målet, men vil bemerke at det ikke er sektormyndighetenes rolle å vurdere om miljømålet er nådd.

8. Oppsummering og konklusjon

Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Departementet mener at alle vesentlige forhold i den opprinnelige konsesjonen ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår, og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår over.

Departementet anbefaler pålegg om minstevannføring til Skjoma, tråd med NVEs innstilling. Departementet vil ikke anbefale innføring av magasinrestriksjoner, og viser til reguleringenes verdi for kraftsystemet.

Økonomiske vilkår foreslås ikke endret.

Samlede kostnader for de reviderte vilkårene består av kostnader knyttet til slipp av minstevannføring i form av krafttap samt investeringer. Det anbefalte minstevannføringsslippet til Skjoma gir isolert et årlig krafttap på 40 GWh, som innebærer et tap i inntekter med nåverdi på omlag 268 mill. kroner, beregnet med NVEs prisbaner fra langsiktig kraftmarkedsanalyse fra 2023.

Departementet finner at de reviderte vilkårene i Skjomenreguleringen samlet vil bidra til å rette opp skader og ulemper som skyldes reguleringen og bidra til miljøforbedringer i vassdraget, særlig av hensyn til fisk, landskap og friluftsliv. Fordelene ved de foreslått endringene vurderes å være større enn ulempene for allmenne og private interesser i vassdraget.

Departementet tilrår at revisjonen av Skjomenreguleringen fastsettes på de vilkår som følger vedlagt, jf. departementets merknader nedenfor.

De mest sentrale vurderingstema i revisjonssaken er oppsummert i tabellen under. Styrken på fargen er ment å vise hvor sentrale de ulike tema har vært i departementet sine vurderinger i denne saken. Fargen som er gitt de enkelte tema gjelder bare denne saken, og kan ikke sammenlignes direkte med andre saker.

Oppsummering – fordeler og ulemper ved departementets forslag			
Prissatte virkninger	Kraftproduksjon (40 GWh)	-268 Mkr	Tap av kraftproduksjon ¹ .
Ikke-prissatte virkninger	Villaks	+	Minstevannføring i Skjoma vil bedre forholdene på anadrom strekning. Innføring av standardvilkår vil gi noe bedre levevilkår.
	Landskap, friluftsliv og fiske	+	Økt minstevannføring og innføring av standardvilkår vil bedre landskapsopplevelsen og forholdene for friluftsliv og fiske.
	Systemtjenester	+	Det er ikke foreslått tiltak som endrer dette.
	Vern mot skadeflom	+	Nye vilkår viderefører dagens praksis og medfører ikke redusert mulighet til å dempe flom.

1. Tallet er regnet ut med kraftprisbane fra NVEs kraftmarkedsanalyse fra 2023. Investeringskostnad fra regulanten er ikke regnet ut og dermed ikke tatt inn i beregningen.

V. Departementets merknader til nye konsesjonsvilkår

1. Generelt

Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved kgl.res. av 1. august 1969. Departementet tilrår at vilkårene generelt oppdateres i tråd med standardvilkår for nye konsesjoner fastsatt i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8, jf. §§ 14-20, slik loven nå lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017. Departementet har i hovedsak fulgt NVEs forslag til vilkår.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gjelder i utgangspunktet på ubegrenset tid. Departementet foreslår i tillegg å ta inn bestemmelser om adgang til vilkårsrevisjon, nedlegging og overdragelse, i tråd med gjeldende lovverk og standardvilkår. Konsesjonen hadde også tidligere bestemmelse om revisjonsadgang. Ved denne revisjonen endres intervallet for revisjonsadgang fra 50 til 30 år.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en ren vilkårsrevisjon. Det har heller ikke kommet noen innspill om å endre vilkåret om konsesjonsavgifter i denne saken. Konsesjonsavgiftene videreføres derfor uendret. Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

Konsesjonsavgiftene vedtatt ved kgl.res. 1. august 1969 videreføres med kr. 1,50 pr. nat.hk. til staten og kr. 4,00 pr. nat.hk. til kommunen. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr. 14,33 og kommune kr. 37,39.

I tråd med moderne standardvilkår foreslår departementet å ta inn bestemmelsen om at avgiftene skal avsettes til et kommunalt fond.

Post 3 Konsesjonskraft

Teksten foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår så langt som mulig.

Det er en bestemmelse i gjeldende vilkår om at avgivelse av kraft, etter begjæring av en interessert, kan tas opp til ny avgjørelse etter 30 år. Departementet anbefaler at man innfører bestemmelse om 20 år i tråd med moderne standardvilkår i det nye vilkårssettet. Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22 og vannfallrettighetsloven § 19.

Departementet foreslår å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Det materielle innholdet i posten er uendret, men språket er modernisert.

Post 5 Fond og andre utbetalinger

Etter dagens standard er pålegg om fond og andre utbetalinger i forbindelse med konsesjonen samlet under én post.

Post 12 i de tidligere vilkårene pålegger Skjomenverkene å innbetale 10 000 kr årlig til Lappefogden i Nordland til opphjørp av reindriften i de reinbeitedistriktene som blir berørt av reguleringene. Departementet foreslår å beholde beløpet. Til orientering blir beløpet i dag betalt

direkte fra Statkraft til reinbeitedistriktene Skjomen og Frostisen, og er pr. i dag 74 176,62 kr. etter indeksjustering.

Post 13 i de tidligere vilkårene pålegger Skjomenverkene å betale 750 000 kr til et næringsfond for kommunen. Selv om denne forpliktelsen må anses som oppfylt en gang for alle, foreslår departementet å videreføre bestemmelsen uendret, for fortsatt å synliggjøre tilknytningen mellom fondet og konsesjonsvilkårene. Vi har ikke kjennskap til om fondet eksisterer i dag.

Post 6 Byggefrister mv.

Departementet foreslår å ta inn standardvilkår om byggefrister. Byggefristene gjelder fra opprinnelig konsesjon i Skjomenvassdragene ble gitt i kongelig resolusjon 1. august 1969, mens frist for iverksettelse av andre tiltak må skje innen 9 måneder etter at nye vilkår er innført.

Post 7 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.

Denne posten erstatter det materielle innholdet i deler av tidligere post 19. Bestemmelsen foreslås endret til dagens språkdrakt og standard. Dette innebærer at begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til urimelige ulemper og utgifter foreslås fjernet. Bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet ved ødeleggelser av natur m.m. foreslås fjernet, da dette ikke lenger er aktuelt.

Post 8 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Departementet foreslår å ta inn dette vilkåret i det reviderte vilkårssettet, etter dagens standard. En del av tidligere post 14, som gir føringer for at anlegget skal utføres på en solid måte, holdes i driftsmessig stand samt at vedlikehold og drift undergis offentlig ettersyn og at utgifter utredes av anleggets eier, erstattes av ny post 8.

Post 9 Naturforvaltning

Departementet foreslår å ta inn moderne naturforvaltningsvilkår.

Tidligere post 8 lyder:

«Etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement, plikter Skjomenverkene:

- 1. Å sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også flerårig). Vedkommende departement bestemmer også hvilke fiskearter og -stammer som skal benyttes, samt tid og sted for utsettingen og fiskens størrelse og kvalitet.*
- 2. Å bygge og drive klekkeri og/eller settefiskanlegg eller delta i bygging og drift av fellesanlegg.*
- 3. Å sørge for fangst, nødvendig transport og oppbevaring av stamfisk og/eller delta i bygging og drift av fellesanlegg for oppdrett av stamfisk.*
- 4. Å bekoste fiskeribiologiske undersøkelser innen området (herunder også langtidsundersøkelser).*
- 5. Å anbringe sperregitter foran utløp fra kraftstasjoner.*
- 6. Å anbringe sperregitter foran tappetunneler, tappeluker o. l.*
- 7. Å bekoste ekstraordinært jakt- og fiskeoppsyn i anleggsperioden.»*

Departementet mener at pålegg om sperregitter kan gis med hjemmel i de moderne

standardvilkårene som blir innført ved vilkårsrevisjon, og nevnes derfor ikke særskilt i vilkårene. Ifølge avtale mellom NVE og Miljødirektoratet er det NVE som skal vurdere og følge opp tiltak som kan påvirke reguleringsanleggene og kraftverksdriften, som f.eks. sperregitter.

Post 1 i vilkår 8 gjelder utsetting av yngel og/eller settefisk. Denne posten erstattes av ny post 9 b: «*Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak.*»

Post 10 Automatisk fredete kulturminner

Konsesjonen for Skjomenvassdragene er fra 1969 og ordningen om sektoravgiften kommer derfor ikke til anvendelse (jf. «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag»). Tidligere post 19 inneholdt krav om undersøkelse av kulturminner («faste fortidsminner») med henvisning til lov av 29. juni 1951 (Fornminneloven). Departementet foreslår at disse bestemmelsene erstattes av moderne standardvilkår for automatisk fredete kulturminner.

Post 11 Forurensning

Departementet foreslår å ta inn dette vilkåret i tråd med dagens standard.

Post 12 Veier, ferdsel mv.

Denne posten tilsvarer tidligere post 7. Det materielle innholdet i den generelle delen er det samme i tidligere og nytt vilkår som foreslås innført. Dagens standardvilkår er bare noe språklig modernisert.

Post 13 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Departementet anbefaler å ta inn dette vilkåret i tråd med dagens standard.

Post 14 Rydding av reguleringssonen

Det tidligere vilkårssettet har vilkår om rydding i reguleringssonen i post 9. Departementet foreslår å innføre dagens standardvilkår i tråd med dagens standard.

Post 15 Manøvreringsreglement

Denne posten erstatter tidligere post 15. Departementet foreslår å ta med denne posten, oppdatert til dagens standard. Manøvreringsreglementet blir vedtatt samtidig med reviderte vilkår. Departementet foreslår å oppdatere reglementet etter gjeldene standard. I tillegg foreslår vi å innføre nye bestemmelser som omtalt under «Merknader til revidert manøvreringsreglement».

Post 16 Hydrologiske observasjoner

Denne posten tilsvarer tidligere post 16.

Departementet anbefaler å oppdatere vilkåret til dagens standard. Det tidligere vilkåret inneholder også en bestemmelse om merking av reguleringsgrenser. Dette er i dag en del av manøvreringsreglementet, og vil bli tatt inn i forslag til revidert reglement. Videre er det utdatert å kreve at kopier av alle kart som blir laget, skal sendes Norges Geografiske Oppmåling. Dette er

ikke lenger en del av standardvilkåret. Departementet foreslår ikke å videreføre denne bestemmelsen.

Post 17 Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking

Dette standardvilkåret har relativt nylig fått sin nåværende form. Dels inngår flere tidligere standardbestemmelser i dette vilkåret, dels er det tatt inn nye, mer konkrete bestemmelser om skilting og merking.

Departementet anbefaler å ta inn dette vilkåret etter dagens standard. Skjomenreguleringene har ikke tidligere hatt noe tilsvarende vilkår.

Post 18 Etterundersøkelser

Det er ikke en tilsvarende bestemmelse i det tidligere vilkårssettet. Departementet foreslår å ta inn posten i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Militære foranstaltninger

Vilkår om hva konsesjonær må tåle av innskrenkninger under krig er gitt i tidligere post 18. Dagens standardvilkår har mindre språklige endringer i forhold til det tidligere gitte vilkåret, men det materielle innholdet er uendret. Departementet foreslår å ta inn bestemmelsen etter dagens standard.

Post 20 Luftovermetning

Skjomenreguleringen har ikke tilsvarende bestemmelse som denne, og departementet foreslår å ta den inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Kontroll og sanksjoner

Bestemmelser om kontroll og sanksjoner finnes i tidligere post 21.

Departementet anbefaler å ta inn bestemmelsen i tråd med dagens standard. Denne bestemmelsen er oppdatert i henhold til gjeldende lovverk, og går ikke ut over bestemmelsene i loven. Selv om vilkåret etter dagens standard er mer omfattende enn det tidligere, innebærer det derfor i realiteten ingen økte forpliktelser for konsesjonæren eller økt adgang for myndighetene til å fastsette sanksjoner.

Post 22 Tinglysing

Bestemmelser om tinglysing finnes i tidligere post 22. Posten foreslås oppdatert til dagens standard og gjeldende regelverk.

2. Merknader til nytt manøvreringsreglement

Det er tatt utgangspunkt i reglement fastsatt ved kgl.res. av 1. august 1969. Teksten er oppdatert med ny standardtekst. Ellers er det foretatt justeringer i samsvar med innstillingen til nye vilkår. Dette er kommentert i avsnittene nedenfor for de enkelte poster. I reglementet er de offisielt godkjente navnene på elver og vassdrag på norsk og samisk brukt i samsvar med stadnamnlova.

Post 1

Innholdet i posten videreføres i sin helhet.

Departementet anbefaler at høydegrunnlaget blir konvertert til NN2000. NVE har vært i kontakt med regulant og informert om dette, og bedt om at oppdatert høydegrunnlaget ettersendes til Energidepartementet.

Post 2

Departementet anbefaler at følgende, nye bestemmelse tas inn i manøvreringsreglementet:

- I tiden 15.11 – 14.05 skal det slippes minimum 1 m³/s fra Iptojávri
- Det holdes en vannføring i Skjoma ved Gamnes på minimum 4 m³/s i tiden 15.05 - 14.09 og 1 m³/s i tiden 15.09 - 14.11.

Ved sen snøsmelting kan overgangen fra fast vintervannslipp til sommervannslipp øke gradvis fra snøsmeltingen starter om våren frem til vannføringen i Skjoma ved Gamnes når 4 m³/s, senest 15.06.

Det er ikke avklart hvor eller hvordan vannføringskravene skal måles og dokumenteres. Dette vil bli bestemt i ettertid av NVEs miljøtilsyn i samråd med Statkraft. Det er viktig at løsningen for vannslipp må kunne oppfylle krav også i statistiske tørrår. Teknisk løsning for dokumentasjon av slipp av minstevannføring skal godkjennes av NVE gjennom detaljplan.

Post 3

Tidligere post 3 i reglementet, at en norsk statsborger skal forestå manøvreringen, foreslås fjernet fordi bestemmelsen er utdatert.

Departementet anbefaler å samle tidligere poster 3 og 4 i en post, noe som er i tråd med moderne reglement.

Post 4

Departementet anbefaler ny post 4 i tråd med moderne reglement.

3. Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Statsforvalteren, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Statsforvalteren/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompenserende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Energidepartementet

tilrår:

Det fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Statsministerens kontor
Bifalt ved
kongelig resolusjon
av 4. april 2025

Knut Berger

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune

1. I medhold av lov av 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 tredje ledd fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS til å regulere Skjomenvassdragene i Narvik kommune, jf. vedlegg 2.
2. Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune, jf. vedlegg 3.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune

**Vilkår
for tillatelse til Statkraft Energi AS etter vassdragsreguleringsloven til regulering av
Skjomenvassdragene, med kraftverkene Skjomen, Båtsvatn og
Norddalen i Narvik kommune, Nordland fylke**

(Fastsatt 04.04.2025. Erstatte tidligere vilkår fastsatt ved kgl.res. av 01.08.1969)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 1,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 4,0 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kgl.res. av (01.08.1969)

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger. Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5

(Fond og andre utbetalinger)

Videreført fra vilkårene for regulering av Skjomenvassdragene m.v. av 01.08.1969 post 12 og 13:

Skjomenverkene plikter å innbetale til Lappefogden i Nordland kr 10 000 årlig til opphjørp av reindriften i de reinbeitedistriktene som blir berørt av reguleringene.

Før reguleringene og overføringene tas i bruk, plikter Skjomenverkene å innbetale til kommunene i distriktet til sammen kr 750 000 kr som avsettes til et næringsfond. Fondets fordeling mellom kommunene fastsettes av Industridepartementet. For fondet skal utarbeides vedtekter som må godkjennes av departementet.

6

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

7

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

8

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjæmmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i de berørte delene av Skjomenreguleringen er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

10

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

11

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

12

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

13

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

14

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

15

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

16

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

17

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

18

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

19

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Fond), 6 (Byggefrister), 15 (Manøvreringsreglement) og 21 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

22

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune

Manøvreringsreglement

for reguleringer i Skjomenvassdragene, Narvik kommune, Nordland fylke

(Fastsatt 04.04.2025. Erstatte tidligere reglement gitt ved kgl.res. av 01.08.1969)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig	Reg.grenser		Oppd.	Senkn.	Reg. høyde
	vannst. kote	Øvre kote	Nedre kote			
Lossivatnet/Loasejávri	734	-	700			34
Båtsvatnet	841	858	825			33
Gautelisvatnet/Guovdelisjávri	852	858	840			18
Vannaksvatnet/Vanasjávri	853	858	853			5
Øvre Kjørrisvatnet/ Čoarddajávri	885		875			10
Iptojávri	611	615	605			10
Tjårdavatnet/Čoadgejávri	608	615	589			26
Langvatnet/ Guovddelisjávrra	673		630			43
Durmålsvatnet	692		688			4

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN 1954).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

- Avløpet fra Lossivatnet (35 km²) og Smáileriehpáš (11,5 km²) overføres til inntak i Nordelva ca. kote 640 og videre - sammen med avløpet fra Nordelvas felt (282,7 km²), Stasjonselva (Skearjohka) (12,7 km²), Kobbelva (265 km²) og Kjørriselva (37 km²) - til Iptojávri.
- Avløpet fra Sealggajohka (86,7 km²), Sáttjohka (Breelva) (16 km²) og Smáileriehpáš (11,5 km²) kan helt eller delvis overføres til Lossivatnet for magasinering.
- Avløpet fra Øvre Kjørrisvatnet (10 km²) overføres til driftstunellen for Kobbvatn kraftstasjon.
- Avløpet fra Rundtindvatnet (Čáhppesjávri) (8 km²) overføres til Iptojávri.
- Avløpet fra Middagsvatnet (Gaskabeaijávri) (11 km²) overføres til Tjårdavatnet.

- f) Avløpet fra Durmålsvatnet (4 km²) overføres til driftstunellen for Skjomen kraftverk
- g) Ved magasintapping fra Langvatnet skal tilsvarende vannmengde samtidig overføres fra Sijdasjåvrre til Tjårdavatnet. Ved magasininfylling i Langvatnet skal tilsvarende vannmengde samtidig overføres til Sijdasjåvrre fra Tjårdavatnet - Iptojavri.
- Bestemmelsene av de vannmengder som tappes fra, eller magasineres i Langvatnet, og av de vannmengder som passerer gjennom tunellen Sijdasjåvrre - Tjårdavatnet, skal skje etter regler som fastsettes ved overenskomst eller skjønn.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

I perioden 15.11-14.05 skal det slippes minimum 1 m³/s fra magasin Iptojavri, mens det skal holdes en minimumsvannføring i Skjoma ved Gamnes på 4 m³/s i perioden 15.05 -14.09 og 1 m³/s i perioden 15.09-14.11.

Ved sen snøsmelting kan overgangen fra fast vintervannslipp til sommervannslipp øke gradvis fra snøsmeltingen starter om våren frem til vannføringen i Skjoma ved Gamnes når 4 m³/s, senest 15.06.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.